

הישיבה הארבעים-ושתיים של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, ט"ו בטבת התשמ"ה (8 בינואר 1985)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. הודעת הממשלה בעניין יהודי אתיופיה

ביום המישי בכוכר קיבלתי הודעה, שהנושא למרטי ופרטי פרטיו כבר קיבל פרסום עולמי, וכך, כדי למקד את השומת הלב כמה שדרוש ולהסב אותה מהדגשים עדינים, וכן על-מנת להעמיד דברים כפרופורציות הנכונות — אישרתי, לאחר התייעצות עם הגורמים הרלבנטיים, את תדרוך העיתונות, ובהתאם לכך גם את הודעת מזכיר הממשלה.

אנו נדרשים לחידוש האיפוק ולהשלטת הרממה הנוצרה ולקיום האמון הלאומי הדרוש, כדי לאפשר השלמת משימה קדושה זו. עתה, עוד יותר, מתמיד, נדרשים אנו להתמסר לתהליך קליטה מכובד ורציני ולהוכיח אמת עתיקה בחיינו, כי גם בקיום הכדל במוצא ובמוצאות, גם בקיום שוני בגוון ובדגש — אנו בני עם אחד, קשורים לאמונה ונאמנות, ששום כוח פסי ושוש הכדל חיצוני לא יפרידו בינינו.

כנסת נכבדה, על כולנו, נציגי העם היהודי ונבחר מדינת ישראל, רבנים ומשרתי ציבור, ממשלה ואזרחים, ערים וערי פיתוח, קיבוצים ומושבים, מרכז הארץ ואזורי הפיתוח — על כולנו מוטלת החובה לפגוש את האתגר המלהיב הזה של קירוב לבבות, קליטת האחים והאחיות מרחוק באו. עלינו לעשות זאת מתוך כיבוד מלא של מנהגייהם ואורח חייהם, של ייחוד מורשתם ועומק רגשותיהם, כי עם אחד אנחנו. אין יהודים שחורים ואין יהודים לבנים. יש יהודים, ההיסטוריה והאמונה קושרות אותנו לתמיד.

כמאה ה-16 נשאל רבה הראשי של מצרים, רבי דוד בן שלמה בן זמרה, הרדב"ז, על מעמדם ההלכתי של יהודי אתיופיה, והוא השיב שהם יהודים אמיתיים. ורבי עזריאל הילרסהיימר מגרמניה אמר ב-1864: "לכולנו תורה אחת ואב אחד שבשמים — וכל בני ישראל ערבים זה לזה", וליהודי אתיופיה הוא כתב: "אל תיחתו, אחי! היו סמוכים ובטוחים, כי מעולם לא נדחו אומללים שדפקו על דלתו של בית יהודי, בלי שזכו לעזרה". ואילו הרב הראשי לארץ-ישראל, הרב אברהם יצחק הכהן קוק, זכר צדיק לברכה, פנה ב-1921 בקול קורא ליהדות העולם להציל 50,000 "נשמות קדושות", בשפתו, ולהביא את הילדים הרבים למרכזים יהודיים בארץ-ישראל.

אדוני היושב-ראש, הציגות היא אמונה רחבת מרכיב אצל היהודים באתיופיה, אמונה זו הניעה אותם לסכן את חייהם, כדי להגיע לארץ היעודה. בכל שנות קיומם הארוכות הם מיעטו לדון בנושא זה. הם נשאו את עיניהם לישראל וחיכו לשעת רצון. מנהיגם הדגול, זכריה יונה, טען בלהט: "העדרנו לסבול מלסכן את מדינת ישראל" — מלים נאצלות במצב קשה מנשוא. לא העדר הסכנה, כי אם העדר שעה נכונה מנע את בואם, ועתה הגיעה השעה.

וז גם ההזדמנות לפרוע חוב של כבוד למנחם בגין, שממשלתו השקיעה מאמצים ותושייה, כדי לאפשר קילוחים ראשונים ועלומים שפרצו דרך.

היו"ר ש' הלל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

חברי הכנסת, אנחנו נשמע היום הודעה מפיו של ראש הממשלה על מצבם של יהודי אתיופיה. אדוני ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ש' פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בפנינו ובפני הבית הזה והעם כולו, ניצבת היום בעיה עיקרית אחת בלבד: כיצד להמשיך את מפעל ההצלה המרטיט והלא רגיל הזה ולהביאו לכלל סיומו המוצלח. על אף הקשיים והתקלות, אין זו תקווה אבודה.

אלפים ושש מאות שנים חיכו אחינו ואחיותינו מ"ארץ צלצל כנפיים אשר מעבר לנהר כוש", כדי להגיע לזמן הזה, למקום הזה. הם חיכו ואנחנו חיכינו. הם הגיעו ואנחנו זכינו. שבת מופלא זה, נשא בגאון ובעקשנות את דגל האמונה היהודית עוד מימי משה רבנו, ובודאי לאחר שלטון רומי המהכא, לא הר ולא חרב, לא גזירה ולא נכר לא יכלו למסירותם היהודית, לעדינותם האנושית, לתקותם הצינונית.

ואנחנו כאן נשאנו כחובנו את תקוות האיחוד של עמנו ההולכת ונמשכת, שלא תיפסק, שום קושי כלכלי ואף לא מצוקה פנימית, שום מרחק גיאוגרפי ואף לא מכשול מדיני, לא יפסיקו ולא ידחו את מאמצי ההצלה והעלייה, האפופים בהוד קרומיה והלוטים בגבורה עלומה.

ראינו אותם נופלים אפיים ארצה ומנשקים את עפר ארצנו. אור עמד בעיניהם, דמעות נקו בעינינו. ראינו בן נושא את אביו על כתפיו, ראינו אם קושרת תינוקת לשכמה. עמדנו נפעמים. רבים כעולם כולו נפעמו ממהזוה היסטורי זה. זוהי שעת גאוה לעם היהודי. זוהי שעת התרוממות ורח למדינת ישראל.

ממשלת ישראל עשתה — ותוסיף לעשות — בתחום יכולתה ואף מעבר לו, כדי לסיים את המבצע, שהוא הומני כל כך ויהודי כל כך, עד אשר אחרון היהודים מאתיופיה יגיע למולדתו. בכל הצינויות והענווה מותר לומר, שזהו אחד ממעשי, הגאולה העצמית הנודעים והמופלאים שידעה ארצנו מעודה.

לעמי ערב יש די אמצעים ודי שטחים כדי להציל אלפי פליטים, בהכנסה של יום אחד מנפט, כפי שציין נשיא המדינה, הם יכולים להציל מאות אלפי אנשים, אך במקום זה הם תוקפים בחמת זעם מעשה שהוא ראוי לשבח, ומאשימים מדינות שאינן נושאות באחריות המבצע זה. זעם מכווער זה, חשדנות רוטנת זו, הם אשר חייבו אותנו להשאיר את הנעשה בערפל הפרסומים שנעשו, למעט אלה שאין לממשלת ישראל שליטה עליהם, נעשו במתואם, כדי לאפשר את המשך תהליך ההצלה והקליטה. אף-על-פי שאי-אפשר לפרט את כל הנימוקים, אני יכול לציין, שהאיפוק, כמו הפרסום, נועדו לשרת אותה מטרה עצמה.

— הודעת הממשלה בעניין יהודי אחיזיה; מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת; שאילתות ותשובות —

היהודים והיהדות כאחד, ובכוא שעת רצון אל גפנה לקטנות, אל נחמיצנה, נחגיים כולנו לעיקר המאחד ולא למריבות החולפות.

אדוני היושב-ראש, העלייה נמשכת והיא תימשך.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לכבוד ראש הממשלה.

ב. מסמכים שהוגחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: גורל המלצות ועדת קצב ושיעור שכר הלימוד באוניברסיטאות. תודה.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה.

ג. שאילתות ותשובות

עליהן ירד בעזרת משמעותית וכולנו מוקירים את כוחות הביטחון על הדבקות במטרה למרות הקשיים הכלתי רגילים הנערמים לפניהם.

עם זאת, אין אני בטוח שהירידה היא אכן במספר הפגיעות המוחלט. חוששני שזאת מספר הפגיעות פחת משום שכבר אין מרווחים על כל הפגיעות, כי התרגלו לתופעה. שר הביטחון ציין והדגיש בדבריו בממשלה, כי הוא מתייחס לפגיעות אשר דווח עליהן בלבד. כפי שכבר הדגשתי, עם הפגנתו של הרב לוינגר מזדהים כל התושבים ביהודה ובשומרון, השותרים שלום ושלווה לכל אחד באשר הוא קיבע את ביתו. הפגנתו זו מסמלת את תביעת כולנו, שהמטרה אשר תעמוד לפני צה"ל ולפני הרשויות אשר להן צה"ל כפוף תהיה לעקור כל פגיעה באנשים חיים בכל תחומיה של ארצנו, יהודים ושאנים יהודים, מבוגרים וצעירים, אזרחים ואנשי כוחות הביטחון.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לקרוא בפני החברים כרוז מעניין שהתפרסם לפני שנים רבות.

אודה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, האם זו תשובה על שאילתא?

היו"ר ש' הלל:

סליחה, אדוני השר, אתה פשוט לא מנוסה כשר —

השר י"י שפירא:

לא מנוסה בכנסת.

היו"ר ש' הלל:

לא מנוסה במתן תשובות על שאילתות. אערך מאוד אם תצמצם את התשובה שלך באופן ספציפי לשאלה. כל מה שתמצא להוסיף לאחר מכן — בהזדמנות חגיגית אחרת, אינני נוהג להתערב בחשבותיהם של שרים, אבל אני פשוט חושש שאנחנו יוצרים כאן תקדים שאי-אפשר לעמוד בו.

השר י"י שפירא:

תודה רבה. אני אמשך בדברים הקשורים בנושא.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חשוב לשמוע האם יש איזו ביקורת.

זה גם המקום להודיע בשם הממשלה, שיש לי הכבוד לעמוד בראשה, כי המאמץ הכביר שכבר החל לא ייפסק. עלייה כרוכה בקשיים, אך קשיים לא יכריחו את העלייה, את היות העלייה יעד מרכזי בחיינו — עלייה מארצות מצוקה כדי להציל את קיומם של יהודים ועלייה מארצות רווחה כדי להציל את הקיום היהודי.

מדינת ישראל היא הערכה היחידה והאמיתית לקיום

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הודעה למוכיר הכנסת, בבקשה.

מוכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הוגחו

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות ותשובות. השר יוסף שפירא ישיב על שאילתא של חבר הכנסת מוחמד מיעארי, בבקשה.

דב שילנסקי (הליכוד):

איך אפשר, בהתאם לפרוצדורה, לברך אותו על שעלה לבקר את הפטריוט הגדול — — —

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת שילנסקי, לא זכור לי שנחתי לך רשות הידבר.

330. הפגנת הזדהות עם הרב לוינגר המפגין בפאתי מחנה דהיישה

חבר הכנסת מ' מיעארי שאל את השר ללא תיק י"י שפירא כיום כ"ה בכסלו התשמ"ה (19 בדצמבר 1984):
בעיתונות פורסם תצלום, שבו אתה נראה בחברת הרב משה לוינגר, המפגין בפאת דהיישה (למשל, ב"ידיעות אחרונות" מ"ב בדצמבר 1984). נכתב שכאן לבקרו, לעודדו ולהתפלל עמו.

לפיכך, הריני שואל:

מה היחה מטרת הביקור?

השר י"י שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מודה לחבר הכנסת מיעארי על השאלתא שלו. חשבתי שתינתן לי הזדמנות להשיב על השאלתא, אך נוכחתי כי עיקר התשובה פורסם בשאלתא גופה.

אכן, כפי שציטט חבר הכנסת מיעארי מ"ידיעות אחרונות", באחי אל הרב לוינגר לבקרו, לעודדו ולהתפלל עמו. הרב לוינגר מפגין הפגנה שקטה בפאתי דהיישה, כדי להסב את תשומת לבם של הגופים האחראים לתופעה הנוראה שעוברי אורח — אנשים, נשים וטף — נפגעים עלידי צעירים ומבוגרים, המיסתתים עלידי גורמים הרוצים לפגוע בקיומה של מדינת ישראל.

בישיבת הממשלה האחרונה שמחתי לשמוע את דבריו של שר הביטחון על שאלתי. הוא מסר שמספר הפגיעות אשר דווח

להכא תשובה על שאלתא צריכה להיות תשובה על שאלתא ולא הודעה מטעם הממשלה.

השר י"י שפירא:

תודה. לא מסרתי שום הודעה מטעם הממשלה ואני מאוד מודה ליושב־ראש על הערתו.

אני רוצה לסיים את דברי.

עבד־אלוהב דראושה (המעריך):

האם הממשלה מאמצת את העמדה שלך?

דוד מגן (הליכוד):

יש לי שאלה טכנית ליושב־ראש: לו העביר השר את דברי תשובתו לפרוטוקול, כיוון שהשואל אינו נוכח, האם היית מוחק את הדברים מהפרוטוקול? זוהי פעם ראשונה שמפסיקים שר בזמן מתן תשובתו על שאלתא.

היו"ר ש' הלל:

אינני יודע. לא הייתי רואה אותם. השר השיב כפי שהוא השיב, לפי דעתי מתוך חוסר ניסיון. חובתי כיושב־ראש הישיבה וכיושב־ראש הכנסת להסב את תשומת לבו על־מנת שיישמר הנהוג הקיים, שיש שאלתא ועליה ניתנת תשובה עניינית. כך כתוב בתקנון ואני מציע לך לקרוא: השאלתא צריכה להיות על נושא ענייני. החשובה צריכה להיות בהתאם. אני חושב שמחובתי להורות לשר — הפעם אינני מתעכב על זה — כי לא ייתכן שכאשר ניתנה שאלתא שהוא חייב להשיב עליה בשניים־שלושה משפטים, תינשא כאן הרצאה ארוכה של עשר דקות. עם כל ה"אני מאמין" החשוב ביותר של כבוד השר. בכקשה לא להעיר ליושב־ראש.

דוד מגן (הליכוד):

זכתי לשאול שאלה את היושב־ראש.

היו"ר ש' הלל:

אתה לא שואל עכשיו כלום, משום שלא קיבלת רשות.

דוד מגן (הליכוד):

היושב־ראש מדבר על החובות שלו ומחעלם מהזכויות של חברי הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש מחבר הכנסת דוד מגן. אני קורא אותך לסדר. אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

דוד מגן (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

דוד מגן (הליכוד):

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת דוד מגן, קראתי אותך לסדר בפעם השנייה.

דוד מגן (הליכוד):

אני אצא לפני שיצטרכו להוציא אותי.

היו"ר ש' הלל:

אני אעריך את זה מאוד, וחבל שלא יצאת קודם.

השר י"י שפירא:

אדוני היושב־ראש, אני מקבל את הכרעתך בכבוד.

היו"ר ש' הלל:

לא נחתי לך את רשות הדיבור.

השר י"י שפירא:

המאבק של הרב לוינגר הוא מאבק על גישה אלמנטרית, הרוצה להבטיח את שלומם של התושבים ביהודה ובשומרון. עם הגישה האלמנטרית הזאת באתי להזדהות, כשם שעם תשובתי זאת מזדהים ראשי המועצות ואחרים ביישובי יהודה ושומרון. הרוצים שכל האזרחים החיים באזורים שעליהם הם מופקדים ישבו לבטח איש תחת גפנו ואיש תחת האנתו; כולם — יהודים כערבים — יחדיו.

חברי הכנסת, לא אני ולא רכבות חניכי כארץ ובעולם לא הרמנו יד על מי שאינו יהודי. לא יבוא איש מקרבם ויעיד ששמע מפינו — —

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר, אני מעריך מאוד את התשובה שאתה נותן, אבל היא אינה רלבנטית כתשובה על שאלתא. זהו "אני מאמין" מאוד חשוב, מאוד נוגע ללב, אבל הוא אינו נוגע לשאלתא.

השר י"י שפירא:

תודה, אדוני היושב־ראש, אני מסיים בעוד דקה.

— — כל נימה שיש בה משום פגיעה באחרים. לכן אני מזדהה עם הרב לוינגר ולכן יצאתי לטבח, כדי להביע דעתי וגישתי שאין עלינו לשקוט ולא לנוח עד שתיעקרה ידי רשע המועדות נגד יהודים, לא רק ביהודה ובשומרון אלא גם במקומות אחרים ולא תהיה הפליה לא של יהודים ולא של ערבים בשום מקום, עד שכוחות הביטחון, אשר הצליחו לרכא כמעט כל פעילות חבלנית כארץ, יקטנו אמצעים שימנעו גם זריקת אבנים.

היו"ר ש' הלל:

אדוני השר, זו הודעת ממשלה.

יאיר צבן (מפ"ם):

היו"ר ש' הלל:

סליחה, אולי תניח לזה.

השר י"י שפירא:

אדוני היושב־ראש, אני מסיים.

היו"ר ש' הלל:

תסיים, כי אתה מעמיד אותי כמצוקה.

רב בן־מאיר (המעריך):

זו הודעה על אי־אמון בשר הביטחון.

היו"ר ש' הלל:

אני מבקש להתחשב בעובדה, שזוהי התשובה הראשונה של השר הנכבד על השאלתא הראשונה שהופנתה אליו, ומי שהכין לו אותה אולי לא הכיר — —

אורה נמיר (המעריך):

שחבר הכנסת מיעארי יברך אותו.

השר י"י שפירא:

חברת הכנסת אורה נמיר, תודה.

היו"ר ש' הלל:

מי שהכין את התשובה לא הכיר את הנהלים. אני מבקש מן השר להפנות את תשומת לבו של מי שהכין את התשובה, כי

אורה נמיר (המעריך):

הי"ד ש' הלל:

חברת הכנסת נמיר, את רוצה לאפשר לי לנהל את הישיבה, או שאת רוצה לנהל אותה בעצמך?

השר י"י שפירא:

אני מודה ליושב-ראש על הערותיו. גם בשעה שהצהרתי על הצטרפותי לממשלה הוא העיר לי, ואני אשתדל לנהוג כהנהגתו את חברי הכנסת. אני רוצה לסיים את הדברים האלה, ואני מצטער על הדברים שאמרתי מחוץ למסגרת. אולי בכל זאת היה מקום להתחשב בהם, אבל אני מקבל את דעתו של היושב-ראש.

הי"ד ש' הלל:

תודה. אני מודה מאוד לכבוד השר על תשובתו המפורטת.

דב שילנסקי (הליכוד):

השר יוסף שפירא, יישר כוח.

ד. תגבור ענף התיירות לשם שיפור המצב הכלכלי

בהודמנות זו, כדאי לציין, שבימים אלה פורסמו נתונים ביחס לשנת 1984. מנתונים אלה עולה שזוהי שנת שיא בתיירות, הן מבחינת מספר התיירים שנכנסו לישראל — הגיעו למיליון ורבע תיירים — והן מבחינת הכנסות המדינה, שהגיעו למיליארד ו-100 מיליון דולר. כל הכבוד לשר ולמשרדו על כך.

רבותי חברי הכנסת, יערה של כל תוכנית הכרזה כלכלית הוא להביא לצמיחה במשק; כלומר, להביא לכך שהמשק ייצר יותר מוצרים ושירותים עובדים לסוחר, כאלה שאפשר למכור בחוץ-לארץ. כדי שבחמורה שנקבל נוכל לממן את היבוא הגדול שלנו. לכן, רבותי, צריך לעשות פחות דברים שאי-אפשר למכור בחוץ-לארץ. לכן, כמעט כל תוכנית כלכלית להתפנות ולהתמקד בייצור מוצרים ושירותים סחירים, הכוונה היא, כמוכר, לצמצום הסקטור הציבורי הגדול שלנו, שכן חינוך, בריאות ורווחה, הם אומנם טובים, אבל אי-אפשר למכור אותם בחוץ-לארץ. לעומת כל תוכנית כלכלית מציעה קיצוץ בתקציב המדינה ובתקציבן של שאר הרשויות הציבוריות. הכלכלנים מקוים, שכתוצאה מקיצוץ כזה יפוטרו עובדים בסקטור הציבורי ויעברו לענפים המייצרים ליצוא. כך יתרחב הסקטור היצרני כולו על חשבון הסקטור הציבורי, התוצר והיצוא יגדלו, תהיה צמיחה במשק והבעיות הכלכליות ייפתרו.

הצרה היא, גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, שבעד כל תוכנית הכרזה כלכלית כזו נצטרך לשלם מחיר כבד ביותר באבטלה ובסכל אנושי. שהרי בזמן הביניים שבו יפוטרו עובדים, בטרם ייקלטו בענפי הייצור, הם יהיו מובטלים. למותר לציין, כי לנוכח המצב החברתי והביטחוני שלנו, אבטלה כזו, זמנית כביכול, עלולה לגרום חלילה אסון לאומי. כך, במקום לרפא את הכלכלה, רק נחרף את המצב. למרות הסכנה הנוראה הזאת מדברים בכל זאת על אבטלה יזומה, אם כי מבוקרת, כפתרון בלעדי, אם רוצים להגדיל את הכנסות המדינה כמטבע-חוץ.

והנה, רבותי חברי הכנסת, יש ענף יצוא מובהק אחד, שהפוטנציאל שלו גדול ביותר, שתרומתו ליצוא גדולה ואשר בהשקעה של פרוטות ממש ניתן להגדיל את תפוקתו ואת כמות מטבע-החוץ שהוא עשוי להביא למשק הישראלי. ענף התיירות, רבותי, הוא ענף המפתח. אין צורך באבטלה, כדי להגדיל את תפוקתו. אין צורך בהשקעות גדולות, כדי להגדיל את כמות מטבע-החוץ שהתיירות תביא לישראל. יש לנו נתונים טבעיים יוצאים מן הכלל — חופי ים אטרקטיביים, שמש, אתרים היסטוריים, מקומות קדושים לכל הדתות. יש לנו די מתקנים — בתי-מלון ומתקני תיירות אחרים. כל זה עדיין לא

הי"ד ש' הלל:

אנחנו עובדים, ברושכתם האדיבה, לסעיף הבא בסדר-היום, ואני מבקש בכל האחריות את תשומת לבכם. נושא זה הוא מיוחד במינו. אנחנו מקיימים דיון על תגבור ענף התיירות, לשם שיפור המצב הכלכלי — הצעה לסדר-היום שהעלה חבר הכנסת יצחק זייגר. אבל, האמת היא, שבהסכמה ובתיאום עם כבוד שר התיירות ניסינו לקיים היום מעין יום מיוחד בכנסת, המוקדש לענף התיירות.

לפיכך, הזמנו — ונמצאים כאן באולם, ביציע למעלה — נציגים רבים של ענף התיירות, אשר באו להיות נוכחים בדיון שיתקיים היום, לאחר מכן, של לי הכבוד להזמין אותם לקבלת פנים בשעה שש, ואלה מחברי הכנסת שלא יהיו באולם באותו זמן, יהיו מוזמנים להסב אתנו בקבלת הפנים הזאת. אני מבקש לנצל את ההזדמנות, לפני שאזמין את כבוד חבר הכנסת יצחק זייגר להעלות את הצעתו לסדר-היום, ולקדם בשמכם בכרכה את עובדי ענף התיירות. אני מנצל הזדמנות זאת, כדי לומר להם שכולנו מעריכים את הענף הזה שהם עוסקים בו, כאחד הענפים שיש לו לא רק ערך כלכלי — ועל זה ודאי ידברו בהמשך היום — אלא גם ערך ציוני וערך הסכרתי ממדרגה ראשונה. מאות אלפי התיירים, המגיעים לארץ ויוצאים ממנה לאחר ביקורם, קובעים במידה רבה מאוד את יחסם לאשר הם רואים בארץ כתוצאה ממשגשג עם עובדי ענף התיירות בתחומים השונים. לכן, מצאתי לנכון היום, כפתח הדיון, לקדם אותם בכריכה בשמה של הכנסת, בשמכם, חברי הכנסת, ולומר להם, כי אנחנו מביעים הערכה רבה לעבודתם, ולהביע את משאלתנו, שימשיכנו ויעשו מאמץ גדול, כפול ומכופל, על-מנת שענף התיירות יהיה ענף מרכזי לא רק בכלכלה של ישראל, והיא זקוקה לו מאוד, אלא גם בדרך הצגתה של ישראל בפני מבקרים רבים, הן יהודים והן לא יהודים.

אני מזמין את חבר הכנסת יצחק זייגר לשאת את דברו.

יצחק זייגר (הליכוד):

רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להודות ליושב-ראש על דבריו ועל כי נענה וקיים את היום הזה בנושא התיירות. האמת היא, שהשבוע הזה כולו הוא שבוע התיירות. אתמול היה לי הכבוד לפתוח את הישיבה הראשונה של לובי התיירות בקדנציה הזו. היא נערכה בחסות איגוד סוכני התיירות בישראל. הבוקר נרך טיור לחברי הכנסת באתרי תיירות במורת ירושלים. הטיור היה מאלף ומעניין, ואני רוצה להודות לשר ולמשרד התיירות, וכמובן להכרה לפיתוח מזרח-ירושלים שאירחה אותנו.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה לחבר הכנסת זי"ג. רשות הדיבור לראשון הדוברים בנושא זה, חבר הכנסת יובל נאמן, ואחריו — לחבר הכנסת דב שילנסקי.

יובל נאמן (התחיה-צמת):

כבוד היושבת-ראש חברי הכנסת, תיירות היא תעשייה שמדינה כמדינת ישראל חייבת לתת לה את העדיפות הגבוהה ביותר. רבים כמנהיגות הציונית הוותיקה ראו בשווייץ מודל למדינת ישראל שצריכה לקום, ונחום גולדמן המנה אפילו הצטער על שפוליטיקאית אנחנו לא נראים כמו שווייץ. אבל הייתי אומר, שדווקא בעידן הזה אנחנו יכולים בהחלט לראות בשווייץ את הדגם המתאים ביותר למדינת ישראל. גם לשווייץ אין חומרי גלם, ולמעשה הנכסות העיקריות שלה — וגם של מדינת ישראל כעתיד — יכולות להיות רק, מצד אחד, מתעשיות עתירות ידע, והיום זה כבר עתירות מדע, ומצד שני ממה שאפשר להראות באותה ארץ. ובכן, לשווייץ יש הרים יפים, בישראל, אוצר הטבע היחידי באדמת הארץ הוא העתיקות ואלפי שנות היסטוריה שיצרו, כאן נדבך על נדבך של מוצגים, שדומני שמעטות הארצות בעולם שיש להן נכסים כאלה. אין כל ספק שיש מקום לחשיפת אותם הנכסים ולהפיכתם ליסוד חשוב בכלכלתנו.

כאשר עמדתי בראש משרד המדע התאפשר לי לתמוך בארכיאולוגיה בארץ, וראיתי בכך גם תמיכה במדע, גם פעולה בעלת השלכות לאומיות — פשוט לחזק את הכרת עברנו ואת זיקתנו לארץ — וגם הכנת חומרי גלם לתעשיית התיירות. אי-אפשר להסתפק בבניית בתי-מלון, צריך שיהיה לתייר מה לאות, ויש בארץ הזאת מה להראות לו. יש פה דברים שאין כמותם במקומות אחרים. מעטות הערים בעולם שיכולות להתחרות בירושלים — אולי רק רומא מבחינה זאת. ובהשקפה מתאימה אפשר בהחלט להפוך את הסיוור בארץ-ישראל למעין הכרזת ככל תוכנית תיירות בין-לאומית.

על כן אני מעריך שההשקעות בתחום הזה, שהן השקעות קטנות, כמו בתחומים המדעיים, אולי בהחלט שבמעט אנחנו יכולים להיכן-עתיד גדול, וכדאי בהחלט שבימים שבהם אנחנו מקצצים ומצטמצמים נביא בחשבון, שבנושאים שעתיידנו ייבנה עליהם אסור לקצץ. התיירות, הנושאים הקשורים בה, הפארקים הלאומיים והגנים, שמורות הטבע והנושאים הארכיאולוגיים — אלה למעשה מוקדי המשיכה העיקריים של תיירי העתיד. אני מבין שהשנה היו 1.1 מיליון תיירים, צריך לשאוף להגדלת המספר לכמה מיליונים. זה בהחלט במסגרת האפשרי.

הזדמן לי הבוקר להשתתף בסיוור שאורגן לחברי הכנסת והאנינו את העבודות שנעשו באזור שעו שבם, עבודות מרשימות. מוכן ששום עבודות לא היו עזורות אם לא היו ברקע הזאת כל אותן שכבות, מן החקופה הישראלית, דרך הרומית והצלבנית והעות'מנית. והיה מה להראות. אני רוצה לומר בנוכחות סגן ראש הממשלה ושר הבינו והשיכון, שאני מצפה ומתפלל ליום שגם כרובע היהודי בחברון תענה העבודות שהוא החל בהן לשלב כזה שהן תוכלנה למשוך תיירים, כפי שעושות זאת היום העבודות בירושלים.

אורה נמיר (המערוך):

קודם ככית-שאן.

יובל נאמן (התחיה-צמת):

מבחינת התיירות כבר יש מה להראות בכית-שאן, יש חל מרשים. אבל חברון אינה נופלת מזה.

מנוצל עד תום. חסר לנו רק דבר אחד — עוד תיירים, עוד תיירים, שימלאו את בתי-המלון שאינם מלאים, שישתמשו וינצלו את מתקני התיירות הרבים, שיהיו מארצנו, ובתמורה, כמובן, ישלמו לנו כדולרים וכמטבע-חוץ, שאנחנו זקוקים לו כמו לאורך לנשימה.

רבותי חברי הכנסת, חשוב לשנן שוב ושוב את הנחונים האלה. תרומת התיירות, מבחינת ערך מוסף של מטבע-חוץ, היא יותר מכפליים מזו של החקלאות, והיא כשליש יותר מזו של התעשייה כולה. מדובר בתיירות לבדה. יתירה מכך, כדי להגדיל את היצוא והייצור התעשייתי או החקלאי, צריך להשקיע הון עתק. כנגד זה, כדי להגדיל את התיירות אין צורך להשקיע אלא סכום זעום בלבד. לא צריך לבנות עוד מלונות, לא צריך להקים מתקנים נוספים, צריך רק לפרסם את ישראל יותר ויותר כאתר תיירות ולהגדיל את חלקה של ישראל בתיירות העולמית ההולכת וגדלה.

כידוע, יותר ויותר אנשים בעולם מסיירים ומתיירים. התיירות הפכה להיות מוצר עממי ופופולרי. רבים מוכנים להוציא את הסכונותיהם על נסיעות וטיולים. על אוצר בלום זה מתחרות מדינות רבות גם באזורנו: יוון, טוניסיה, מרוקו, ספרד. כל אלה הן סיפורי הצלחה בתיירות.

הצרה היא, רבותי, שמה שברור כל כך ליוונים, לספרדים, למרוקנים ולטוניסאים, אינו מוכן לישראלים. רק סכום זעום של כ-12 מיליון דולר מקציבה המדינה למשרד התיירות, כדי לקיים משתי שיווק, מערך מכירות, כדי לפרסם את ישראל כאתר תיירות, וזאת לעומת מיליונים רבים של דולרים שמשקיעות המדינות האחרות. המדינה מקציבה 12 מיליון דולר לשנה — כנגד כמיליארד דולר ערך מוסף בתיירות, כלומר כ-1.5%: זהו סכום כשיעור השקעת המדינה ב"אתא", ב"אתא" השקענו כ-9 מיליוני דולר, ובתיירות — 12 מיליון דולר — אני אומר זאת רק לשם השוואה. בסכום כה קטן אי-אפשר לפתוח במתקפת שיווק אגרסיבית, אי-אפשר להביא לריצת דרך בתיירות. סכום זה פירושו קיפאון, או לכל היותר צמיחה איטית וקטנה בתיירות, דבר שמשמעותו בזכו הפוטנציאל התיירותי הגדול שלנו — חדרים ריקים בבתי-מלון, מתקנים בלתי מנוצלים. זה בזבוז לאומי שאינו יכולים להרשותו לעצמנו.

רבותי חברי הכנסת, אם אין אנו רוצים אבטלה, ואם בכל זאת אנו חפצים בהבראה כלכלית, הזנחת הפוטנציאל התיירותי הוא פשע לאומי ממש.

רבותי, אני זורק כפפה למשרד התיירות ולמשרד האוצר ומציע אתגר. הסכום המוקצב לתשתית, לשיווק, לפרסום ולקידום מכירות ישולש ואולי יותר: כמקום 12 מיליון דולר ויקצבו 50 מיליון דולר בשנת 1985. אם משרד התיירות לא יגרום לכך שתוך שנתיים, נאמר, תגדל התיירות ב-50%, יגדלו התקבולים מתיירות ב-50%, הרי הסכום הזה ינוכה מתקציבו בשנים שלאחר מכן, ואם כן, רק נלמד מכך ואולי נשלש ונוסיף על הסכום המוקצב לפרסום ולמכירה, כדי שנגיע ל-2 מיליונים ואולי ל-2.5 מיליוני תיירים בשנה.

דב כותלי (המערוך):

חבר הכנסת זי"ג, תקציב משוחרר לא יוחזר.

יצחק זי"ג (הליכוד):

אני מציע את ההצעה הזאת מעל במת הכנסת, ואם יתקבל האתגר הזה, אם ירמו את הכפפה, אני מקווה שלא יהיה צורך להחזיר תקציב כזה.

רוצה להפנות את תשומת לבך אליה, ואתה מכיר אותה ודאי טוב ממני — עלות הביקור בדולרים לאנשים הבאים מאירופה. במסגרת הטיפול בנושא נתקלתי בהרבה יהודים הרוצים לבוא לכאן, אבל אם הם לא יקבלו ביטוח שער, שיפצה אותם על ההפרש בין שער הדולר לבין שער המטבעות האירופיים, הם יתקשו לבוא לכאן. ביטוח שער כזה יכול לתת תנופה לתיירות מארצות אירופה.

אני רוצה להזכיר בעיה נוספת, והיא בעיית תיירות הפנים. חבר הכנסת זייגר הביא נתון חשוב מאוד, שמקובל גם על משרד התיירות, אנו מתפארים בכך, שהתיירות הכניסה למדינת ישראל 1.1 מיליארד דולרים ערך מוסף, אבל יש גם ישראלים היוצאים את הארץ, ויש אומדים את מספרם כ-700,000 — 800,000 תיירים כשנה, אם אקח מספר ממוצע של 750,000 ישראלים יוצאים, ואביא בחשבון שכל ישראלי מוציא מהארץ 2,000 דולרים עם צאתו, כסף שהוא מקבל באופן רשמי, הרי לפי נתונים אלה הישראלים היוצאים הוציאו 1.5 מיליארד דולרים — — —

שר התקשורת א' רובינשטיין:
ישראלי היוצא את הארץ מקבל עכשיו הקצבה של 1,000 דולר.

דב שלנסקי (הליכוד):
אני מדבר על ההקצבה הקודמת, רבותי חברי הכנסת, אנו זוכרים את התקופה שבה ישראלים שיצאו לאמריקה קיבלו הקצבה של 10 דולרים, שהו שם חודש ימים, סירו בכל רחבי אמריקה, ועוד חזרו עם מזוודות מלאות.

אני אומר: נניח שמדובר בסכום של 1.5 מיליארד דולרים, שהוציאו הישראלים שנסעו לחוץ לארץ, אני יודע שזה תיאורטי, אך אם שר התיירות, בעזרת כולנו, יבוא לשר האוצר ויבקש 1.5 מיליארד דולרים לפיתוח תיירות הפנים, כדי לעודד את הישראלי להיות תייר בארצו ולמשוך אותו לכך לא במצעים אדמיניסטרטיביים — הוא לא יענה. אני בטוח שלו היינו משקיעים את 1.5 מיליארד הדולרים בתיירות, היינו יוצרים מצב, שחלק גדול מהיוצאים לחוץ לארץ לא היו יוצאים, אלא היו נשארים כאן, אבל כיום נסיעה לאילת יקרה יותר לישראלי מנסיעה לקפריסין או לכל מדינה אחרת באזור, לכן, אדוני שר התיירות, אני מציע לך לפעול, על-מנת לפתח ולעודד תיירות פנים בארץ.

אדוני שר התיירות, יש לפתח את התיירות, יש לנו ארץ יפה, הגליל הוא נהדר, אם מישוה עולה למצפה-באר לאורך גבול הצפון ומשקיע על העמק — הרי זה ממש חלוט, גן עדן. זה מראה מרהיב, יש להביא את הישראלים למקומות שונים בארץ, לצערי, לא באים תיירים יהודה, לשומרון ולחבל-עזה. חשוב שיבואו למקומות האלה ויראו אותם.

אדוני השר, התיירות איננה רק ערך דולרי, התיירות היא גם הסברה של בעיותיה של מדינת ישראל, בניינה ופריחתה. התיירות היא גם שיעור מולדת, הנני מבין אותך, שחשכיל לגרום לכך, ששיעורי המולדת יהיו משולבים באהבת המולדת, המולדת כולה.

היור"ר ח' גרוסמן:
רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

יצחק ארצי (המערך):
גיברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ביום חג זה, יום התיירות, עלינו להעלות על נס את כל אלה אשר ביומחם,

גאולה כהן (התחיה-צמת):

היור"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני מבקשת להזכיר שהנושא הוא תיירות.

דב שלנסקי (הליכוד):

אין דבר, עוד נבקר בעיר העתיקה של חברון.

יוכל נאמן (התחיה-צמת):

כל הכבוד לכית-שאן, ואני הראשון בין מצייניה גם מבחינת תפקידיה בהיסטוריה היהודית והישראלית. אני חושב שמבחינה מסימת יש לה דבר שאין לשום מקום אחר, כי את הסטלה, האבן שעליה כתב פרעה מרנפתח שישראל בוכייה, הוא תקע בכית-שאן. זאת הפעם הראשונה שמישהו נהנה מכך שהיהודים בוכים. היום אנו רואנים שהיהודים לא יבכו. אני חושב שבכית-שאן, בחברון, וכמוכן מעל לכול בירושלים, נעשות עבודות שצריך לעודד אותן, שצריך להמשיך ולהשקיע בהן.

אני קורא למשרד התיירות להמשיך במפעל הנאה ולחשוף את צפונות עברנו באדמת ישראל, ולהפוך אותן למשהו שיישע לנו ויבטיח את עתידנו.

היור"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת יוכל נאמן, רשות הדיבור לחבר הכנסת דב שלנסקי.

דב שלנסקי (הליכוד):

גיברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי אני רוצה לברך את שר התיירות על פעילותו הברוכה, על המרץ שבו הוא התברך ועל התנופה שהוא נתן לתיירות, עם זה, אני רוצה לציין נקודות, שבהן המלאכה עדיין רבה.

החשיבות של הבאת תיירים לארץ היא גדולה מאוד. התייר הבא לארץ רואה אותה ואת בעיותיה כמו עיניו. כל מיני דברים שהוא שמע עליהם בלי לראותם מעוררים את דמיונו. לפעמים הוא מדמיון את ישראל כמעצמה שגרים בה מיליונים, ששטחה עצום, ושבה מתנהלת מלחמה יום וליילה ואי-אפשר ללכת ברחובותיה. הוא בא לארץ ורואה לגוד עיניו תמונה שונה, נכונה ואמיתית. לתיירים היהודים הביקור בארץ חשוב עוד יותר. בביקורים הם נדלקים באש הצינונות. התיירות גם מביאה לכך, שתיירים הופכים — אם לא מייד, הרי במשך הזמן — לעולים.

לכן, עלינו להשקיע בתיירות הרבה מאוד מאמצים. אך אוי לאותה בושה, כאשר אנו רואים בסטטיסטיקה, שמספר הגרמנים שהגיעו לישראל כתיירים עולה על מספר היהודים שהגיעו מארצות-הברית לבקר בישראל, אם אנו מעיינים בנתונים הסטטיסטיים — וביודענו שיש בין יהודי ארצות-הברית כאלה שאים לבקר בישראל פעמים מספר בשנה — הרי מספרם של יהודי ארצות-הברית המבקרים בישראל קטן עוד יותר. לכן, עלינו להשקיע הרבה מרץ ומאמץ, כדי לעודד את היהודים האלה לבוא לישראל.

אני רוצה להפנות את תשומת לב השר ולהציע לו להשקיע מאמצים בביקורים בארץ של כ-70,000 — 80,000 ניצולי השואה וילדיהם, חתים בארצות-הברית, שעדיין חיים את היהדות ואת מדינת ישראל מכוקר עד לילה. באותה הזדמנות אני רוצה לבקש מהשר לגלות יתר ערנות — ואני ער לכך שיש ערנות — וכן להקדיש משאבים ומאמצים רבים יותר לארגון הבאת יהודים מכל קצות חבל לכנס העולמי, שיערך בחודש מאי, במלאת 40 שנה לתכוסתה של גרמניה הנאצית וגרורותיה. תוך כדי הטיפול בכנס הזה למרתי בעיה, שאני

אצלנו יקרים יותר מכיוון כ-160%. בהשוואה לאיטליה המהירים אצלנו גבוהים כ-112%. אנתנו צריכים לבחון את עצמנו בתחום השירותים שלנו. אחר שבנינו בתי-מלון, בעיקר בהשקעה ממשלתית, ובמקצת גם בהשקעה פרטית, אנחנו דוצים להוציא מייד את ההשקעה, לגרוף יותר מדי רווחים. איננו רוצה להכליל, אבל יש בחוכנו אנשים, מהשירות המרכזי ועד השירות המיוחד דו"ר, אשר אינם מתחשבים בתייר. הם רואים בתייר פרה שצריך אך ורק לחלוב אותה ולחלוב אותה כך שהיא לא תשכח את החליבה. מדובר כאן על נהגי מוניות, על בתי-מלון, על "האקסטרות", על כל מיני הוצאות וניצול לרעה של אידיעתו של התייר. אנחנו עדיין זוכרים את הסיפור של הנהגים בעיר חשוכה כעולם המסתובבים בהקפות כדי לנכות את המחיר הגבוה. חשבנו שזה שייך רק למדינה מסוימת אך מתברר שזה קיים גם אצלנו. ארוחת בוקר, אשר לפי כל התחשבים עולה 1.75 דולר, מוכרים אותה בתור ארוחת בוקר וזלה כ-10 דולר. וקיימות גם התופעות של "דמ/לונג: קהו", אי-קיום הבטחות ומחירים מופרזים בהנויות.

המדינה צריכה לבחון את עצמה וגם המבצעים חייבים לבחון את עצמם. מדינת ישראל חייבת לתת למשרד התיירות את אמצעי ההסברה, כדי שנוכל למכור את ישראל בעולם בצורה מסיבית ומשמעותית. הניסיון מלמד שרק מסע פרסומי גדול ומרוכז מעלה מדינה מסוימת על מפת התיירות. אנחנו יכולים ללמוד את זה מאיטליה ומידידים, ואנחנו חייבים לעשות זאת. מדובר על גיוס סכום שבין 12 ל-16 מיליון דולר, אשר צריך להוציא אותו, והכרזת הכנסת זיגור דיבר על סכום אף גדול יותר, כדי שנוכל לעשות את המאמץ המרוכז.

אנחנו חייבים להתרכז בתיירות העממית. 90% מהחדרים בכתי-המלון כארצנו הם בכתי-מלון בעלי חמשה כוכבים, דהיינו חדרים שהם טובים לאלה אשר יש להם הרבה כסף. אין לנו מספיק חדרים לאנשים שיש להם מעט כסף. התיירות הפוכת להיות צורך כל אורת אודות וההוצאה על תיירות שייכת להטבות הפוציאליות בכל מיני מדינות, ואנחנו איננו ערוכים למצב הזה במידה מספקת.

יש מדינות מסוימות אשר בהן אנחנו יכולים להשיג תוצאות טובות יותר. שמעתי לא מכבר את שר החוץ של גרמניה מביע את תימהונו מדוע איננו מתרכזים הרבה יותר בגרמניה, כי במאמץ קטן ואנחנו יכולים לקבל משם מספר גדול יותר של חיריים. במפת העולם יש סוג של מדינות אשר אנחנו יכולים להתרכז בהן.

הייתי רוצה שנעשה הרבה יותר בתחום התיירות היהודית. מלבד עלייה, אין מעשה ציוני יותר מאשר קיום מצוות ביקור בארץ-ישראל. עדיין יש רבבות מיליונים של יהודים שלא ביקרו בישראל לא כפעם הראשונה ולא כפעם השנייה. ואנחנו צריכים לרתום את השליחים, את ההסתדרות הציונית ואת הארגונים היהודיים כדי שיהיה להם עניין וכבוד לבוא ולהביא את האנשים שלהם לישראל. כל מאמץ נוסף שאנחנו נשקיע יעזור למדינה במאבק הכלכלי.

בידנו תרנגולת המטילה ביצי זהב; אל נחשוט אותה. צעידה במקום פירושה הנחת הנושא והנחת הנושא פירושה דעיכת הנושא, וזו פגיעה חמורה בעתיד התיירות. התיירות מוסיפה להישאר ענף יצוא מרכזי, ואני חושב שאנחנו צריכים להתייחס אליה כחשומת הלכ הראויה.

אני מצטרף לפנייתו של חבר הכנסת שילנסקי. כל אלה שזכרו על עורם וכשרם את מלחמת העולם השנייה רוצים לארגן בארץ מפגש גדול, את מפגש הניצחון של כל אלה אשר

בחריוצותם וכרמיונם הניחו את היסודות לתיירות כמשך הרבה שנים, מאז הקמת המדינה. כהודמנות זאת אני רוצה לברך את שר התיירות הנוכחי אברהם שריר, שממשיך במסורת של המאבק לפיתוח התיירות בישראל ולקידומה, ובתנאים קשים.

אני גם רוצה לברך במעמד זה את נציגי הענפים השונים, את נציגי הארגונים, את נציגי המתנדבים, את כל אלה אשר עושים לפיתוח התיירות באמנות ובמסירות.

בימים של משבר כלכלי יש לציין, שהתיירות היא ענף, אשר בו המרווח בין ההשקעה לבין קטיף הפירות הוא קטן, שלא כמו התעשייה, שבה יש צורך להמתין הרבה שנים עד שתוצאות המאמץ ניכרים. לכן, הגיוני ביותר להתרכז בנושא זה דווקא עכשיו. אני רוצה לקוות, שהדיון שאנחנו עורכים היום יקדם את הנושא.

התיירות היא הלהיט של סוף המאה העשרים. ראשית המאה העשרים-ואחת. מה אומרים המספרים על התיירות בעולם? בעולם מסתובבים היום כ-250 מיליון חיריים. למורת התיכון מגיעים כ-80 מיליון חיריים. מתוך המסה הזאת של תיירות, ישראל נהנית עד עכשיו בסך הכול ממיליון-ורבע חיריים, כאשר החפוסה מוכנה לקליטת מספר כפול.

כבר עמדו קודמי על חשיבותה של התיירות, ואני רוצה להידרש לנושא זה בקיצור קצר. תיירות היא לא רק כסף, לא רק דולרים. תיירות היא משיק בין-לאומיים. תיירות היא הסברה. מן הניסיון אנחנו יודעים שאין הסברה טובה יותר מההתרשמות במקום. תיירות היא קירוב לבבות. תיירות היא פיזור משפטים קרומים. תיירות המרפא של ישראל היא אמצעי לרפא חולים, להראות ולהכביל את יכולתה הגדולה של מדינת ישראל בתחום זה.

לישראל יש מה למכור. בעוד מדינות אחרות מוכרות חול או שמש, ולפעמים חול ושמש. ישראל מוכרת בנוסף על השמש, החול ותוף הים מקומות קדושים, עם עתיק התחור למולדתו, ניסויים חברתיים, חיים אינטנסיביים, מריבות וויכוחים קולניים אבל מעניינים בין יהודים במדינה, שתופסת יום יום את הכותרות הראשיות בעיתונות; מדינה של יצירה ומזיגה בין תרבות עתיקה לחדשה, מדינה של חיים חברתיים פולרליסטיים. מדינה של אוויר ואווירה. במצב זה יש היגיון לעשות את המאמץ לקראת המיליון השני. רבותי, המיליון השני, מבחינה כספית פירושו המיליארד השני. מיליון חיריים — עוד מיליארד לקופת המדינה.

הבה נשאל את עצמנו מדוע אין אנו מצליחים, מדוע אנחנו צועדים פחות או יותר במקום — אף כי, לשמחתי, בשנה האחרונה יש בכל זאת גידול של 8%, אבל אין כוה די. לא-הצלחתנו יש בודאי שתי סיבות מרכזיות: הסברה ושיווק. עלינו לנתח את הבעיות כשני תחומים אלה כדי לנסות לתת את החשוכות עליהן.

יש לנו בעיות של הסברה ויש לנו גם בעיות אשר אינן תלויות תמיד בנו. שמעתי מפי מומחה, אשר ציטט מחקר בארצות-הברית, שמלחמת לבנון עלתה לישראל כ-400 מיליון דולר בתיירות. על העלות הישירה של המלחמה יש להוסיף את האווירה, שנוצרה מסביב למלחמה. אבל דברים אלה שייכים למישור הפוליטי, והבה נגיד שדברים אלה אינם תמיד בשליטתנו. כפי שאיננו יכולים לחסל ולמחוק את התודמת שישראל היא אזור מלחמה.

אבל יש דברים שהם בידוני. ישראל יקרה מדי. לא מכבר הייתי כיוון, השוויתי מחירים והגעתי למסקנה, שהמחירים

המקרים שהיינו עדים להם בעבר, בשנות העשרים והשלושים, שאדם החליט לעלות באופן חד-משמעי עוד בהיותו ב"שטעטל" בפולין, אינם קיימים היום, אם כי, כמובן — וכוונתי לענין שבו פתחנו היום, בהודעת ראש הממשלה על עליית יהודי אתיופיה — יש יוצאים מן הכלל. אבל, כאשר מדברים על עלייה מן המערב, מן ההכרח שבתהליך עלייתו של אדם ישולבו לא רק ביקור אחד בארץ אלא ביקורים מספר. זו דרך מובהקת לעידוד עלייה. מעבר לזה, זו הדרך המרכזית ליצור יחסים משמעותיים, עשירים, בין ישראל לתפוצות, והדרך לתת תרומה סגולית — שישראל יכולה לתת — לשימורו של העם היהודי בגולה. אם כן, זהו חלק חשוב בחינוך היהודים, לא רק חינוך נוער וילדים אלא גם חינוך מבוגרים. הדברים ידועים, ואיני צריך להרחיב על הריכוז על כך. הקצבתי עשר שנים משנות חיי לנושא הזה, ולכן נדמה לי שאני מוסמך במקצת לעסוק בו.

לפי המספרים שאני מכיר — אינני מעודכן לגמרי, אולי יתקנו אותי באחוז אחד או שניים — לא יותר מ-20% מיהודי ארצות-הברית ביקרו בארץ עד עצם היום הזה, ונדמה לי שאף פחות. אם מדברים של נוער, על תקופות שיהא לצערי, חלה ירידה, ולאחר מכן עלייה, כאשר הייתי מופקד על העניין הייתה פריחה, לא רק "באשמתח" גם הייתה עונה טובה, היו כל מיני סיפורים, הגענו לסדרי גודל של 20,000 — 25,000 בני נוער יהודים שביקרו בארץ בשנה. זה בערך 15% מהנוער, לא יותר. היינו צריכים לשאוף לכך, שלא יהיה נער יהודי שיוציא את ימי נעוריו בלי לבקר בארץ פעם אחת לפחות. רצוי שיבוא לחצי שנה או לשנה, אבל אם לא — לפחות יבוא לקץ. אנתנו עדיין רחוקים מאוד מכך. ביקורי נוער יהודי, וגם ביקורים של מבוגרים יהודים, נאים לי אחת המשימות המרכזיות ביותר, שבהן קשור לא רק עתידה של מדינת ישראל אלא גם עתידו של העם היהודי כולו. כאשר מדברים על תיירות, צריך לחפש דרכים נוספות על הדרכים שסללנו בעבר, יש לעשות מאמצים נוסף על אלה שהיו בעבר, על-מנת לכבוש את הפוטנציאל היהודי הזה. לא נגיע ל-100%, אבל אם נגיע ל-50% ו-60%, נעשה הרבה מאוד. ובכן, את הפרספקטיבה הזאת צריך להעלות. דגש ראשוני של שנים בתיירות יהודית, בתיירות של נוער יהודי.

שאלתי את השאלה, מדוע אין פה 8 מיליוני תיירים. איני יכול שלא להזכיר, שמדי פעם כפעם עושה הממשלה — גם הכנסת, לא רק הממשלה — צעדים אנטי-תיירותיים. הדברים ידועים, רק אמנה אותם, כדי שבדין החגיגי הזה לא נשכח אותם. כאשר מונעים מ"אל על" לטוס בשבת, זה צעד אנטי-תיירותי, ואיש לא יוכל לספר לי סיפורים שאין זה כך. אינני נכנס עכשיו לעצם הוויכוח המוסרי והחוקתי. היום אנחנו מדברים על תיירות. כאשר אין טיסות בשבת — זה נזק לתיירות, וכאשר הממשלה פועלת בדרך הגורמת לכך, שחברת "מעוף" נופלת — הרי זה צעד אנטי-תיירותי. יש לכך הרבה אספקטים. דיברנו על כך, כאשר דיברנו על "מעוף". זהו נזק לתיירות, ואיש אינו יכול להגיד אחרת. וכאשר מספרים לי, שהיירים הצריכים להחליף מטבע זה בבנקים משלמים עמלות בשיעורים כפולים או משולשים מהעמלות המקובלות בעולם, ולכן הם פונים לשוק השחור — זהו נזק לתיירות. בנוסף על הנזק הכלכלי.

לא כל הנושאים שאני מעלה הם בידי שר התיירות, אבל אנחנו מדברים על הממשלה כולה, על הכנסת ועל חקיקה. אחת המסקנות שעלינו להסיק מן הרצון המשותף של כולנו לראות הכפלה, ריבוע וחמישה של התיירות, היא להסיר את כל המכשולים המיתרים מדרך של התיירות.

ראו בתכנסת הנאצים. אני חושב שהנושא הזה חייב לקבל את העזרה הראויה, ובדומה לכך נושאים נוספים אשר שייכים למסגרת הזאת.

אני מקווה שהדיון הזה יעזור לשר התיירות להמשיך ולהצליח במאבקו. תודה.

הי"ר ח' גרוסמן:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון — איננו באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי בראון, ואחריו — לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטרף בלב שלם ומברך את חבר הכנסת וייגר על היוזמה שנקט בהעלותו את הנושא החשוב הזה, ואת שאר הדוברים אשר הבליטו במידה מספקת את החשיבות המרכזית של נושא התיירות, את יעילותו ואת מהירות תרומתו לתל"ג. כרצוני להוסיף מלה באוזני שר התיירות היושב עמנו כאן. ואבהיר מייד שדברי התמיהות הביקורת שאומר אינם קשורים לפעולותיו של משרד התיירות עצמו, אשר בשנים האחרונות, גם בימי השר הזה וודאי וודאי לפני כן, עשו רבות להגדלת התשתית הקולטת את התיירות. יכול להיות שזה לא יהיה מיותר — השר ודאי יסכים אתי — להזכיר פה את השר לשעבר משה קול, אשר במשך שנים רבות עמד בראש המערכת הזאת ותרם תרומה חשובה מאוד, שהכשירה את הקרקע. אחר כך אתה המשכת. כל הדברים האלה נאמרים בכנות רבה ובלב שלם.

אף-על-פי-כן, השאלה שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו ביחד, בשותפות, היא: מדוע אין לנו תיירות של שמונה מיליונים? בכונה אני זורק מספר, שאולי הוא מופרז במקצת. מדברים פה על תיירות של מיליון פלוס, מדברים על המיליון השני, ובלא ספק צריך להתאמץ כדי להשיג את המיליון השני. אבל מבחינת הניחוח של המצב, אם נכונים דברי החברים — ובלא ספק הם נכונים — ישראל היא אחת האטרקציות התיירותיות הגדולות ביותר שאפשר לחשוב עליהן. אם נשווה את עצמנו לספרד, ליוון או למצרים, יש לנו מה למכור כהנה וכהנה, לעומת אותן ארצות. וכידוע, לספרד באים כ-20 מיליון תיירים, ולמצרים — כ-8 מיליונים; אינני בקיא במספרים המדויקים.

שר התיירות א' שרר:
במצרים — מיליון.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אולי גם מצרים אינה מצליחה בתיירות, מסיבה כלשהי. אבל, לא נשווה את עצמנו לאחרים. ננתח את המצב אצלנו. נחשוב על אותו צירוף, שחבר הכנסת ארצי העלה — שמש, גיוון אקולוגיה, מרכז נוף יפים, וכדאש ובראשונה — היסטוריה, שהיא אטרקציה לדתות. אין צורך לחזור על כך. הדברים ידועים היטב. אך אני רוצה לשאול: מדוע לא מגיעים הנה 8 מיליוני תיירים? מדוע לא מגיעים הנה 4 מיליוני תיירים? אני רוצה לנסות לומר כמה מלים בעניין זה. אך לפני כן, אנסה להתייחס לדברי קודמי.

התיירות איננה רק כסף, אבל היא גם כסף. אמרו נכון, שהיא גם הסכרה ויצירת תודעה ציבורית. אני רוצה להעלות דבר שלא הוזכר. אנחנו מדברים לא רק על תיירות של גויים, אלא גם על תיירות של יהודים. התיירות היהודית היא מרכזית וחשובה מאוד. היא פונקציונלית מסיבות נוספות. קודם כול, אין תהליכי עידוד עלייה שאינם קשורים בביקור בארץ.

היטב את כל המערכות הגורמות לכך שהמחירים של שירותים מסוימים בבתי-המלון לא יעורו הם כאלה שהרכב תיירים, מכין אלה שאני פוגש, והם לא אנשים עניים אף כי אינם עשירים, אומרים לי: איננו יכולים להרשות זאת לעצמנו. הם באים אלינו פעם אחת, ועד שיבואו אלינו לביקור נוסף לא תעבורנה שנתיים או שלוש שנים, אלא הרבה יותר שנים, כי הביקור בישראל הוא יקר.

זאת ועוד: כאשר השירות בארץ הוא כל כך יקר, התיירים נוטים לכדוק האם השירות שהם מקבלים; שמחירו כה יקר, הוא אכן ברמה המצדיקה את מחירו. אני רוצה לציין, כי השירות הישיר לתיירים והיחס אל התיירים, מבחינת "הסבר פניו לחייר" מצד אלה הנותנים לחייר את השירות בבתי-המלון, אכן השתפרו באופן ניכר. אני חושב שניכרת היום התנהגות הרבה יותר נעימה מצד המשתחים את ציבור התיירים בבתי-המלון.

השירותים של בתי-המלון, ולפעמים גם בתי-המלון היקרים ביותר, אינם כסטנדרד המתאים לבתי-מלון הנושא חמישה כוכבים על גבו ותובע כעדם את התשלום. השירות הזה לעתים לשירות שהם מקבלים בארץ אחרת כמלון כעל שניים או שלושה כוכבים בלבד. אין ספק שההבדל הזה משפיע לרעה על התייר שבא אלינו. כי אם הוא כבר משלם כל כך הרבה כסף, ואינו מקבל תמורתו את השירות הנאות בכל הקשור למתקנים, לשירות בחדרים, לאכזריות שצריך לתת אותם לתיירים, הרי הדבר הזה נקלט ונרשם אצלו וכשהוא מסיים את ביקורו בארץ וחוזר הביתה הוא מספר זאת לחבריו ולשכניו, והדבר הזה משפיע גם עליהם.

אדוני שר התיירות, לא מומן ביקרתי בארץ אירופית, בהולנד, שאינה זקוקה למטבע-חוץ ולתיירות כפי שמדינת ישראל זקוקה להם, ואני יכול לספר לכם, שהשירות שמקבל שם התייר הוא לאין ערוך יותר רחב, כנפש הצפצה ומכניסת אורחים, מהשירות שניתן לתייר אצלנו. השוויתי זאת עם תיירים שבאו אלינו. נכון שזה עולה כסף, אבל אני חוזר ומדגיש, שאם אנחנו רוצים להגיע למצב שבו יבואו אלינו תיירים רבים, ייהנו אצלנו וישארו כאן כסף לפני שהם חוזרים לבתי-המלון, ואחר-כך יחזרו לביקור נוסף ויביאו איתם גם חברים ושכנים, אנחנו חייבים לתת הרבה יותר ממה שאנחנו נותנים כיום.

דיברתי על ארץ כמו הולנד, שאינה זקוקה לגירויים המושכים תיירים, מפני שהתיירים באים להולנד בקלות רבה. היא גם ארץ מעבר נוחה וגם נעים לבקר בה, ויש בה הרבה דברים שרוצים לראות, אם ארץ כזאת נותנת כל כך הרבה לתייר הבא, אני חושב שאנחנו חייבים לחשוב על הדבר הזה היטב.

אדוני שר התיירות וחברי הכנסת, זה יפה מאוד שאנחנו מתכנסים כאן היום וכולנו אומרים שצריך לעודד את התיירות. זה כמו אמהות וכמו ציונות — איש לא יטען נדון, איש כאן לא יטען נגד התיירות. אבל השאלה היא האם אכן נתארגן, כממשלה ובכנסת, בצורה כזאת שנקדיש מאמץ שוטף לבעיית התיירות, כדי שהדיון הזה לא יהיה אירוע חד-פעמי, כפי שקרא לך חבר הכנסת ארצי שאמר שהיום הוא חג לתיירות. זו צריכה להיות חגיגה של יום יום שאותה נתחנן עם התיירים הרבים שיבואו.

העניין הזה קשור לא רק בשירותי התיירות כשלעצמם ובשירותים הנלווים, אלא גם, ובייחוד, במופעים אמנותיים ותרבותיים במדינת ישראל. בתחום הזה יש לנו בעיה, ואיני חושב שחברי שקדמו לי — ואמרו כמעט כל דבר שאמרת ורצייתי לומר, ויש תמימות דעים בינינו — לא הזכירו עניין זה.

משפט אחרון: אינני יכול להוכיח מה שאני עומד לומר, אבל אני חושב שאפשר להוכיח את הדין. התיירות היא פונקציה ישירה של דימוריה של מדינת ישראל בעולם. אינני מנסה, בהזדמנות זו, לשלב פוליטיקה בעניין זה. איני מדבר, בהזדמנות זו, על השלום כיעד. אני מדבר על מה שמשפיע על הכרעה של אדם בהולנד או באמריקה לאן לנסוע בשנה הבאה — לירושלים או למקום אחר. מה שמשפיע עליו הוא הדימוי הסטריאוטיפי, שעל-פי רוב אינו צודק, שיש לו על ישראל, על-פי מה שהוא רואה בטלוויזיה ועל-פי מה שהוא קורא בעיתון. אפילו יצדקו אלה שטוענים, שהעיתונות והמדיה מסלפים ומסרסים והולכים נגדנו, התוצאה נטו היא, שרבים מהתיירים בעולם אינם מגיעים הנה, משום שבעולם יש לנו דימוי של ארץ עם צרות, ארץ עם מהומות, ארץ עם אלימות. ואין זה חשוב אם הפלשתינאים פוגעים בנו או שאנחנו מדכאים הפגנה בשכם. האמינו לי, אינני מעלה את הנושא הפוליטי. אני מדבר על תיירות. מי שרוצה להפוך את התיירות לישראל למה שהיא יכולה להיות, חייב לשאוף להגיע למצב, שההדים שישיראל רושמת על מסכי הטלוויזיה ועל דפי העיתונות בעולם יהיו הדים של שלום, של אחווה, של מקום שנעים לבקר בו.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, ואחריו — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין כל ספק בכך שהתברכנו בארץ יפה ומעניינת, ואין ספק בכך שאנחנו צריכים ויכולים להתחרות עם מדינות תיירות רבות בעולם. אבל לא בשביל זה אנחנו מקיימים כאן את הדיון, ולא בשביל זה מעלה חבר הכנסת זייגור את הנושא — והוא ראוי לברכה על שהעלה אותו — אלא דווקא משום הבעיות שיש לנו בתחום הזה.

בתחום הזה יש בעיות הקיימות כבר כמה שנים, ואין אנחנו מצליחים לפרוץ קדימה. זה אומנם גידול בתיירות, ואני מניח שבמשך כל הזמן יהיה גידול קטן, אבל ספק אם גניע לאותם מדינות שיש תיירות שהיונו יכולים להגיע אליהם בישראל, אם נמשיך בדרך שבה אנו הולכים.

אדוני שר התיירות, הדברים אינם מכוונים כלפיך, הם מכוונים יותר אל שר אחר שאיננו נמצא כאן כרגע, אל שר האוצר. גברתי היושבת-ראש וחברי הכנסת הנכבדים, אם רוצים תיירות במדינת ישראל, תיירות של יהודים ושל לא יהודים, צריך להשקיע הרבה מאוד כסף. הכסף הזה יביא הרבה מאוד הכנסה. הכנסה לאין ערוך גדולה מההוצאה. אבל אם נוציא על הנושא הזה מיליונים אחדים בלבד, לא נשיג את התוצאה הרצויה, בייחוד כשעלינו לזכור שיש לנו בעיות — חולקן הזכרו על-ידי חבר הכנסת מרדכי בראון — כמו בעיות של תדמית ושל העובדה שיש אצלנו לא אחת מאורעות ומתחים המרתיעים תיירים מלבוא.

יש לנו בעיות נוספות שעליהן אנחנו חייבים להתגבר ואנחנו גם יכולים להתגבר. אנחנו ארץ יקרה, אדוני שר התיירות וחברי כנסת נכבדים. אנחנו ארץ יקרה גם לתייר האמריקני הבא לבקר בישראל, וודאי שאנחנו יקרים לתייר הבא מאירופה, כאשר המטבע שלו איננה חזקה כמו זו של התייר האמריקני. כל עוד נמשיך להיות ארץ יקרה מאוד, התחרות שלנו עם שכנינו כאגן המזרח התיכון וגם במקומות אחרים תהיה התחרות קשה ביותר. אנחנו חייבים לעשות פריצה, ואני בטוח שאפשר לעשות דברים בתחום הזה.

אנחנו צריכים לכדוק היטב את מערכת המיסוי, לכדוק

השונים, כדי שנוכל להגיע לפחות לאותו מספר תיירים כמספר אוכלוסי מדינת ישראל. יוון, ספרד ואיטליה כבר הגיעו לזה, ואין כל סיבה שאנחנו לא נהיה כמו העמים האלה. בסופו של דבר אנו נמצאים כמותם באגן הים התיכון ואנחנו יכולים להיות קשורים אתם.

היו"ר ח' גרסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושבת-ראש, כבוד שר התיירות, חברי הכנסת הנכבדים, שמעתי בדברי הנואמים שיש לנו היום יום חג, חג התיירות. אתמול במסיבה אחרת שמעתי שהתיירות הפכה לענף היצוא מס' 1 של ישראל, ואני מברכת בהחלט על ההישג הזה. אבל כמו שהיהודים היו נוהגים להעלות את ירושלים על ראש שמתחם, אני רוצה היום להעלות על ראש שמתחמו לאו דווקא את ירושלים הבנויה, אלא שני אירועים מעיכים במקצת — אחד בדממה, ואחד במחול שרים ועשני מאוד. ונדמה לי, שהם עלולים לטרפד את המאמצים שלנו להפוך את ענף התיירות לענף שלוקח חלק נכבד מאוד — כפי שהוא יכול צריך — בשיקום כלכלתה של ישראל.

העניין האחד שכרצוני להעלותו הוא אתר החרמון. שהשנה עומד סגור. אנחנו יודעים שהחרמון הוא אחד מאתרי התיירות, ובעיקר תירות הפנים, הנדירים ביופיים ובייחודם. אין לנו אתר שליל אחד. כחקלאית, אני מצטערת מאוד שהחרמון קמעט אינו מכוסה בשלג השנה. רק הכיפה שלו מכוסה. יכול להיות, שהעובדה שאין השנה החלקה על החרמון איננה איבדן כה גדול. אבל, אני מקווה, שעוד יהיה גשם ועוד יהיה שלג גם בחורף הזה, ואז, אם החרמון יעמוד סגור ולא יוכל להוות אתר תיירות מושך, זה יהיה הפסד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

את רוצה עוד מבצע של"ג?

עדנה סולודר (המערך):

אני רוצה מבצע שלג שונה, בפירוש. למבצע של"ג אני קוראת "מבצע לבנון".

הנושא השני שאני מעלה על ראש שמתחנו — הגשתי אותו כהצעה רחופה לסדר-היום ואעלה אותו כשבוע הבא — הוא נושא זועק, ויש לו שייכות גדולה מאוד לנושא התיירות. כוונתי למחול השדים המתרחש סביב הרחבתו של פרויקט גני-חמת בטבריה, נושא שהכנסת היתה מעורבת בו וגם קיבלה עליו מסקנות חרימשמעיות בשנה שעברה.

דן תיכון (הליכוד):

יש לך הצעה לסדר-היום בנושא הזה.

עדנה סולודר (המערך):

יש לי הצעה לסדר-היום, שנתבקשתי לדחותה לשבוע הבא. אני רק רוצה, שנרע שאלה שני פרויקטים, שיכולים לתרום הרבה מאוד לתיירות הישראלית, ואני מעריכה את מאמציו של שר התיירות בפרויקטים האלה.

נדמה לי, שזהו דיון שלישי בנושא תיירות שאני משתתפת בו. אני קרובה לנושא גם בשל האזור שאני מתגוררת בו, וגם משום שכידוע יש לתנועה הקיבוצית ענף תיירות נכבד בהחלט. אני רוצה לגעת בכמה נקודות, שנואות לי בעייתיות, על-מנת שנוכל לקדם יותר את הענף הזה. בהחלט חלה בו התקדמות מרשימה, אך חבל שהתשתית הקיימת, שיכולה לקלוט כמעט פיי-שניים ממה שהיא קולטת היום, עדיין איננה מלאה.

שבח וייס (המערך):

מבחינת הסדר צריך לציין שאתה אמרת מה שהם אמרו.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

ודאי אמרתי משהו שאתה עוד תגיד. זה ברור, אני תמיד מכוון לדעת גדולים, חבר הכנסת שבח וייס, לכן ודאי אגיד דברים שאתה תאמר. אבל אני חושב שאנחנו — — —

דב בן-מאיר (המערך):

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

חבר הכנסת דב בן-מאיר, אם אתה אומר את זה, אני מקבל את זה. כי אתה כאמת הגדול.

גברתי היושבת-ראש, זה היה אינטרמצו כדי לשעשע את התיירים שבאו מערים אחרות לשמוע את הדיון המתנהל כאן.

אני רוצה להדגיש את הנקודה הזאת, והיא לא הוזכרה כאן. עד כמה שהצלחתי להאזין לדברים שנאמרו. אנחנו חייבים לדאוג גם לכידור בשביל התיירים. וכשאני מדבר על כידור, אני מתכוון לכידור תרבותי לתיירים. השפה היא בסופו של דבר השפה העברית, ומגור שלם של תיאטרון ודברים אחרים סגור בפני התיירים שאינם מבינים את שפתנו. אני חושב שאנחנו חייבים לחשוב אילו אטרקציות תרבותיות ואמנותיות אנחנו יכולים להציע, הן כצורה של פסטיבלים והן כצורה של אירועים קיימים ומתמידים. כדי שגם בדרך זו נמשוך תיירים לישראל. מקומות קטנים כמדינות שונות בעולם, כמו איטליה, הפכו לאטרקציות המושכות תיירים בשל הפסטיבלים ומופעי האיכות המתקיימים בהם. גם אצלנו יש פסטיבלים פה ושם, אבל הם יקרים מאוד גם לאנשים הרגילים לבקר בפסטיבלים בארץ. ואף שיש לנו כל הכוחות וההתונים המתאימים לכך, עוד לא הצלחנו לעלות על הכמה הזאת של אירועים תרבותיים ואמנותיים.

אני חושב שצריכה להיות הדגשה יסודית ומתמשכת בנושא הזה, הקשור לתיירות. היום נקבל כאן החלטה, שכולנו נחתם עליה, והיא תהיה יפה ונכונה, אבל אני יודע באיזו מידה נמשך לחשוב ולהתאמץ בנושאים האלה מחר, כאשר תסתים חגיגת התיירות. הערה זו שלי נוגעת בהנחות, אולי בהקלות במסים, היא נוגעת בריקוף יעיל יותר על השירות שניתן, במופעים תרבותיים, בראייה הכוללת, שבלי התיירות לא נוכל להתקיים כחברה שמתקדמת לעבר עצמאות כלכלית ורוצה להשתלב במשפחת העמים.

אני רואה כתיירות יותר מתיירות בלבד. אולי זה הפן השני שהזכיר חבר הכנסת בראון. זה לא עניין של יחסים — ואני רוצה בהחלט לשנות את התדמית של ישראל, ויש לי עמדה כעמדתו של חבר הכנסת בראון. אבל, מה שחשוב לי הוא, שעל-ידי התיירות נהיה הרבה יותר משולבים, ונוכל להסביר את עצמנו יותר כעם, כחברה, מכפי שאנחנו מצליחים לעשות היום. הרי מי שמבקר כאן ורואה איך אנחנו חיים, לא רק מביא מטבע-חוץ ונהנה פה, אלא כמדינה רכה, גם אם הוא לא הופך מייד לשגריר של רצון טוב, הוא רואה כאור טוב יותר את הבעיות שלנו ביחס לשכנינו, כיחס לעולם, וגם את הבעיות שיש לנו בפנים. לכן, התיירות איננה רק מקור הכנסה, לא רק תרנגולת שמטילה ביצי זהב, ואינני אודה את התיאור הזה, אלא היא גם חלק מהיותנו עם תרבותי, המעורב במשפחת העמים.

משום כך, אני מבקש שההחלטה שנקבל היום לא תישאר על הנייר, אלא שתיווצר מערכת על-ידי גופים מתאימים, על-ידי שיתוף פעולה בין ועדות כנסת, בין משרדי הממשלה

פותרו. הזכרתי את התרומון כאחד האתרים המרשימים בגולן, שהוא אזור התיישבות חדש. אני יכולה להזכיר את אתרי התיירות בצפון ים-המלח, העומדים היום בפיתוח. זהו אחד מאמצעי הייצור ואמצעי המחיה לתושבים, וצריך להינתן עידוד למתיישבים. עזרה והעמדה של אמצעי ייצור של תיירות לידהם, כפי שנעשה, למשל, באזור צפון-מזרח הכינרת.

אני מעלה את הבעיות האלה משום שאני חושבת שענף התיירות הוא אחד הענפים המתפתחים, היכולים לתרום לכלכלתה של ישראל. רציתי להאיר את הנקודות האלה, שיש לשם אליהן לב בכל דיון בנושא הזה, משום שבלעדיהן ההתפתחות של הענף הזה לא תהיה מבוססת דיה ויציבה דיה בעתיד.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הריבור לחבר הכנסת דן תיכון, ואחריו — לחבר הכנסת בני שליטא.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת ראש, כנסת וככדה, נדמה לי שזה קרה לנו, מר וירשובסקי, לפני חודש, בעת שמשלחת של חברי הכנסת נפגשה עם שר החוץ הגרמני מר גנשר ורצה לשוחח אתו על צירוף ספרד ופורטוגל לשוק האירופי וההשלכה של הצירוף הזה על התקלאות הישראלית — ולדעתי החקלאות תמצא עצמה במשבר קשה. אנתנו לחצנו והחצנו בכיוון של מה תעשה גרמניה כדי לעזור לישראל, ויש החוץ הגרמני ענה לנו: אתם צריכים לפתח את התיירות; ויש לכם ארץ נפלאה ותיטיבו לעשות אם תפרסמו אותה; זו חוויה לבקר בישראל ואתם כמעט לא עושים דבר באשר למשיכת התיירים הגרמנים. אם הבנתי נכון, מר גנשר עצמו היה מוכן לסייע לנו בתחום הזה. אני מציע לשר התיירות שינצל את ההזדמנות הזאת כדי לעלות על המפה בגרמניה וביתר שאת.

משהו מוזר קורה לנו בתחום הכלכלי: הכול מדברים על הצורך בהגדלת היצוא וכדאגה להגדלת ההכנסות כדולרים, והנה יש לנו ענף, אולי הענף היחיד שיש לנו בו יתרון יחסי די גדול, ואותו אנחנו מזניחים. זאת אומרת, אנתנו מוכנים להשקיע בכל מפעל שמייצר לשוק המקומי, ואולי בכחיד הרחוק — לייצוא, אבל אנחנו מזניחים את הנושא של השקעות בתיירות. יש לי הרושם שאנחנו נתייחסים לתיירות כפי שהתייחסנו אליה כאשר משרד התיירות היה בגדר של חברה די קטנה במשרד ראש הממשלה, ועל כך אני מצטער.

אני גם כופר בעובדה שלארץ הגיעו 1.1 מיליון תיירים. אני מציע לך, אדוני השר, שפעם אחת נארגן את המספר הזה ולא נשלה את עצמנו. במספר הזה אנחנו כוללים כל מיני או"מניקים שמגיעים לצפון, לגולן ולדרום, ואני לא מציע לכלול אותם במסגרת התיירות, מוטב שנדע בדיוק מה היקף התיירות הנכנסת למדינת ישראל.

ועכשיו מלים מספר על הנעשה בעולם בתחום התיירות: בעולם קיימת בעצם תחרות על שוק התיירים. כל מדינה יודעת שזה ענף שקל להשיג באמצעותו הכנסות גדולות, אם מטפלים בו כהלכה, וכולם מסתערים על החיר באירופה ועל החיר בארצות-הברית ובקנדה ומציעים לו חבילת תיירות וזלה כדי שיבוא אליהן. למעשה התחרות היא לא כל כך על השם כמו על החבילה הזולה שמציעים לתייר. כשאני בודק את החבילה שלנו — לעצרי הרכ, החבילה שלנו יקרה ואולי אנחנו הולכים אחרונית בתחום הזה. אדוני השר, אינני צריך לספר לך כמה משלמים היום בעד שהות במלון בירושלים, ואינני צריך לספר לך כמה משלמים היום בעד ארוחת ערב במסעדה בניו-יורק

נקודה ראשונה: כבר הוזכר פה הנושא של "הסבר פניך לתייר". מאחר שכבר השתתפתי בכמה דיונים בנושא התיירות, יכול להיות שאחזור על הדברים שאמרתי בדיונים הקודמים. אבל, נדמה לי שמרביתנו עושים כך. הסבר פניך לתייר — זה המכשיר מס' 1, לבד מהעזרים הטכניים, שבאמצעותו אנחנו יכולים להגביר את התיירות לישראל. צריך שכל אחד מאתנו יהיה חדרו הכרה, שענף התיירות הוא היום כמו ענף תעשייה או ענף יצוא אחר, וחורמתו לכלכלת ישראל היא גדולה מאוד. לכן, כל אחד מאתנו חייב להשתתף באמץ. המאמץ שכל אורח יכול לתרום הוא פשוט להסביר פנים לתייר. אפשר לעשות זאת באלף ואחת צורות.

עסקנו פה בתיירות חוץ ובתיירות פנים. לגבי תיירות חוץ — בתיירות זו יש כהחלט חלק נכבד לתיירות היהודית. לדעתי, זו אחת הדרכים להביא עולים לישראל. אחרי שהם מסיירים ומתיירים בה ומכירים אותה, יש סיכוי שיחזרו כעולים. אני מכירה הרבה עולים שהיו תיירים בשעתם, אחר כך תושבים ארעיים, ובסופו של דבר החליטו להיות עולים, ועד היום הם אזרחים נאמנים בישראל. אני חושבת שזאת אחת הדרכים לעידוד העלייה.

לגבי תיירות של לא-ישראלים — נדמה לי, שזה המאמץ הגדול ביותר שאנחנו יכולים לעשות להסברת עמדתה, ערכיה והישגיה של ישראל. תיירים באים ולומדים כאן את הנושא ממקור ראשון, כרגליים, בעיניים, באוזניים.

אבל, אני רוצה לגעת בכמה בעיות שעלינו לטפל בהן. הדבר הראשון שהזכרתי — הסבר פניך לתייר. הדבר השני הוא כעיית הביורוקרטיה שקיימת אצלנו, כמה מדורים תייר צריך לעבור לפעמים עד שהוא מגיע למה שהוא רוצה. הוזכר כאן הצורך בהזזת התיירות ובהפיכתה לתיירות עממית יותר.

אני רוצה לגעת בנושא שנגעתי בו גם בכל הדיונים הקודמים, ואני רואה אותו כאחד התנאים לכניסת ענף התיירות. אינני חושבת שאנחנו יכולים לבנות ענף הענף התיירות על כוח עבודה שאיננו ישראלי. נדמה לי, יתרון אחת שר התיירות אם אני אומרת דברים שאינם נכונים, שהיום חלק גדול מעובדי ענף התיירות — וענף התיירות כולל לא רק עבודה ישירה בכתי-מלון, אלא גם, למשל, ענפי מוזן וענפים אחרים — הם אינם אזרחי מדינת ישראל. אני חושבת שאין לנו רזרבה של כוח עבודה, ישראל, ולא אמרתי "הרוב", אבל אמרתי "חלק גדול מהעובדים". זכור לי שהזכרתי לך בדיון קודם, למשל, פנייה של ענף התיירות להביא כ-2,000 עובדים ורים לענף התיירות על-מנת להמרין את בני ישראל לעבוד בתיירות. אם לא נעשה כן מאמצים מיוחדים להכשיר כוח עבודה ישראלי ולקירוב אנשים צעירים ואזרחים צעירים לעבודה בענף התיירות והכרה בענף התיירות כגורם כלכלי, עם העזמת הנאים הנדרשים לך, אין לנו על מה לבסס את הענף הזה. ואני לפחות מכירה את המציאות כאילת מצד אחד, ובטכריה מצד שני, ומי הם עובדי הענף. נדמה לי שבשנתיים הזה אנחנו חייבים להשקיע מאמצים ודרכים — אולי לא דרכים שנתיות — כדי להפוך את העבודה בענף הזה לעבודה מושכת, על-ידי הכשרה מקצועית, על-ידי שר, על-ידי תמריצים ועוד, וכדי למשוך אליה אנשים צעירים שיראו בה אתגר. ללא טיפול כעניין זה — אל לנו לדבר גבוהה. איננו יכולים לבנות ענף אם איננו כונים את כוח האדם כשבילו.

נושא אחרון שאני רוצה לדבר עליו הוא התיירות כאמצעי ייצור למתיישבים ולהתיישבות חדשה. אנחנו עשירים באתר לא נופ, בחלקם הגדול אתרי נופ ואחרים ארכיאולוגיים שעדיין לא

בעינינו נושא עידוד המכירות לתייר חייב להיות מטופל בצורה רצינית. אולי צריך לחת לתיירים הנחות, כדי שיקנו במדינת ישראל, ואז ההכנסות מענף התיירות תוכפלה.

ועוד בעיה המתעוררת בעצם הימים האלה היא בעיית הפרשים בין השערים השונים. דבר שלדעתי שם לאל מאמצים רבים. אם שער הדולר השחור הוא 815 שקל והשער הריזני הוא 650 שקל, ברור לך, אדוני השר, ששום תייר לא ימיר את הדולרים שלו בקופות הבנקים. אלא יילך לשוק השחור. לירושלים המזרחית, כדי לקבל תמורה גבוהה יותר בעד כסף.

נכון שבעבר פתרנו את הבעיה באמצעות מתן הנחה ממש ערך מוסף לכל מי ששילם בכתייהמלון בדולרים. אבל עתה, כשהשער עלה על 15% והגיע ל-25%, תוכנית זו איננה יכולה לעבוד עוד. לכן, אדוני השר, אני מציע לך לשקול דרך חדשה שתיתן תשובה על בעיה זאת. הדולרים האלה, שהם כל כך יקרים לקופת המדינה, הולכים לאיבוד רק משום שאין מחשבה ואין רצון לשבת ולפתור את הבעיות האלה.

לסיכום, אני רוצה לומר לך, שאני תמה על היחס של כל ענפי התיירות כלפי התייר. לעתים אני חושב, שכל תייר המגיע לארץ מבקר כאן רק פעם אחת ויוצא מכאן בהרגשה שפעם שנייה לא יחזור, כי כל מי שבא אהו במגע "חולב" אותו. התייר אינו טיפש, הוא יודע על כך, הוא רואה, שכאשר הוא בא לכית'לחם מדריך התיירים מקבל 40% מסך כל המכירות. הוא מבין שהמדינה הזאת יקרה מאוד, והוא יוצא מכאן בהרגשה שלכאן לא יחזור בפעם נוספת.

אני קורא לך: אנא, כואו נפתח את התיירות. למרות הזמנים הקשים, בכסף קטן ניתן לעשות דברים גדולים.

הי"ד ח' גרוסמן:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת ז'אק אמיר.

חברי הכנסת, נעשה הפסקה כשעה שש, או שנבקש מיושבי'ראש הכנסת לדחות קצת את המסיבה, עד שנסיים את הדיון הזה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מציע שנבקש מיושבי'ראש הכנסת לדחות את המסיבה.

הי"ד ח' גרוסמן:

אני איני יכולה לצאת עכשיו ולסכם את הדבר עם יושבי'ראש הכנסת. אם אתה מוכן, נסה בבקשה.

יצחק זייגר (הליכוד):

צריך התלטת הכנסת לייפות את כוחו של חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

הי"ד ח' גרוסמן:

יושבי'ראש הכנסת מסר כאן הודעה, ואני איני יכולה לסתור מה שהוא הודיע מעל הדוכן. בבקשה, חבר הכנסת שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

גברתי היושבי'ראש, חברי הכנסת, יש כאן שאלה נצחית: מה קורה במדינת ישראל, שיש לה כה הרבה נתונים טבעיים מצוינים ונפלאים, שכל ארץ לבנטינית או אחרת מסביבנו מדביקה אותנו במספר התיירים הבאים אליה?

אין חולק על כך, שהערך המוסף של התיירות הוא הגבוה ביותר. אין חולק על כך, שזוהי ההשקעה הזעומה ביותר

בירושלים — 15 דולר. ואתה יודע שכארצות-הכרית, בגרמניה ובצרפת משלמים כסף הכול 5 דולרים, 7 דולרים בעד ארוחה הרבה יותר טובה והרבה יותר מפוארת. אביא לך דוגמה נוספת: אני מבין מדוע בתי'המלון שלנו גובים 10 דולר בעבור ארוחת בוקר, וכל אחד מחברי הכנסת שגר מחוץ לעיר הזאת יודע מה מציעים לתייר בארוחת הבוקר. אני חושב שצריך לרדת מהנושא הזה. לא יעלה על הדעת שהחבילה שלנו תהיה יקרה, ונתתי רק כמה דוגמאות.

הנושא השני שאני רוצה להעלות כאן הוא עניין השמים הפתוחים. אדוני השר, איני מבין מי בעצם קובע את מדיניות התעופה, שעיקרה להביא תיירים למדינת ישראל. מצד אחד אתה מטפל בצ'יטרים, מצד שני משרד התחבורה מטפל בחבורות הסדירות, ואני שומע שבמשך ארבע השנים שאתה שר לא ביקרת כלל בחברת "אל על". ואני שואל: מתי ייעשה סדר? מתי — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

הוא נסע ב"אל על", אני עד.

דן תיכון (הליכוד):

נסע — כן, אבל לא ביקר ביקור של שר תיירות בחברת "אל על", ואני אחראי למה שאני אומר.

הדברים הללו אינם יכולים להימשך. צריך לעשות סדר בעניין הזה. לא יכול להיות שלא תהיה מדיניות משותפת ומקובלת על משרד התחבורה ועל משרד התיירות. לא יכול להיות שכל משרד יעשה כששלו: משרד התחבורה יגן על "אל על"; אתה, אדוני, תטפל בצ'יטרים — ומדינת ישראל יוצאת נפסדת מן העניין הזה. אני מציע לך: בטל את החרם על "אל על". אני חושב ש"אל על" יכולה לעשות דברים גדולים כתיאום אתך, ואזי תגדיל לאן ערוך את התקציבים לפרסומת. ואני קורא מעל הדוכן הזה גם לשר התחבורה לרדת מן ההגבלות על הצ'יטרים. אני מבין שצריך להגביל את אלה שנוסעים מישראל לחוץ'לארץ, אבל בעיקרו של דבר כל המאמצים צריכים להיות מופנים — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

להחלטות כאלה צריך מעוף.

דן תיכון (הליכוד):

טוב שאין מעוף, אתה אומר.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

צריך משיח.

דן תיכון (הליכוד):

אני קורא לממשלה להתייחס ברצינות לנושא התיירות ולעשות סדר בין שני השרים הללו.

אני חושב שהגיע הזמן שלך, אדוני שר התיירות, יהיה לפחות דירקטוריון בדיקטוריון של חברת "אל על". הרי זה לא יעלה על הדעת. כאשר אתה שומע את הדברים האלה אתה לא מאמין שזה קורה אצלנו באמצע שנות השמונים.

עוד נושא שאני רוצה להוכיח כאן הוא עניין המכירות לתייר, נושא שלהערכת איננו מטופל כהלכה בארץ. אם בכלל, כל תייר ישראלי היוצא לחוץ'לארץ יודע שחלק מסיוורו יוקדש לקניות. כל ישראלית היוצאת לחוץ'לארץ מבלה חלק מזמנה ברכישות, כי כדאי לקנות בחוץ'לארץ. כל אחד יודע מה קונים בגרמניה, מה קונים בצרפת ומה קונים בלונדון. בארץ, לצערי, אין טיפול בנושא הזה, לא שמים בו דגש. אם התייר קונה כאן, זה אולי משום שעבר כרחוב מסוים וראה משהו שמצא חן

באשר לתביעה הפנימית, אני פונה לכל העוסקים במלאכה: סוכני נסיעות, בעלי בתי-מלון, מדריכי תיירים — הפסיקו לשחוט את התרנגולת הזאת. המחירים כאן יקרים. נציג התאחדות בתי-המלון ניסה לתאר לנו את הטענה המעניינת, שכאילו משום שהתיירות פה יקרה יותר והמחירים יקרים יותר, משאירים יותר כסף בישראל. זה רעיון מאוד מעניין, אבל אין הוא מתקבל על הדעת. צריך להוריד את המחירים, לפקח על המחירים, אדוני שר התיירות. תחיל להוריד מזלגות ותחיל להוריד כוכבים ותחיל לפקח על המחירים ותחיל להעניש, כדי שהתיירות. הוץ מהסכרת פנים לתיירות שהיא חשובה כשלעצמה, תהיה גם עממת.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת בני שליטא, אתה צריך לסיים.

בני שליטא (הליכוד):

אני כבר מסיים.

לא ייתכן שמכל יהדות ארצות-הברית, שהיא פוטנציאל התיירות הגדול ביותר שיש לעם היהודי, רק 17% ביקרו עד היום במדינת ישראל. זאת תעודת עניות וצריך לעשות משהו כעניין זה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר, אחרון הנואמים בדיון זה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

גברתי היושבת-ראש, עמיתי חברי הכנסת, זכות גדולה היא לרון היום ולהשתתף באירוע התגיגי הזה של יום התיירות בכנסת, אבל קודם אני רוצה לברך את עובדי משרד התיירות הנוכחים פה, העושים עבודה חשובה מאוד — לא רציח להיות יוצא דופן ולומר "עבודה חלוצית", אם כי, לעניות דעתי, מדינת ישראל ללא תיירות היא מדינה שאינה מגשימה את יעדיה. מדינת ישראל היא מדינת היהודים היחידה בעולם, וכי 80% מבני העם היהודי פוורים בגלויות השונות. האור שיצא מישראל ייגה בצורה ישירה גם על יהדות העולם, והתיירות יכולה להיות הכלי שיעביר את המסרים החיוניים למדינת ישראל ולחיוזקה.

אני רוצה לומר, שכנושא זה אנו צריכים לחנך את עצמנו במקצת. אנחנו עם שאינו אודה לשרת את הזולת, לעניות דעתי, משרד התיירות חייב לעסוק גם בנושא הזה של חינוך הציבור הישראלי לתיירות שבהא אלינו מהחוץ, הן היהודית והן הלא-יהודית. האמינו לי שאני, כאדם הנוסע הרבה בעולם, נפעם לעתים בשומעי מפי אנשים שאני פוגש את סיפוריהם על ביקורים בארץ. אין ארצנו ארץ ככל הארצות והביקור בה אינו כביקור בצפון-אפריקה, כיוון או כטורקיה, ואף לא בספרד. על כך, חייבים אנו לשכנע קודם כל את עצמנו לקבל את החי"ר כפי שהוא, גם כדי שהוא יחוש שהוא רצוי במדינתנו.

רבתי חברי הכנסת, אני רוצה להעלות סוגיה הנוגעת לי, במסגרת הנושאים שבהם אני מטפל בחורף זה, בעניין מרחבי הדרום והנגב, נוסף על ירושלים הקדושה והמיוחדת לכל הרמות ולנו עצמנו. אני חושב שחוף ים-המלח הוא פוטנציאל עתיר תיירות ולא רק פוטנציאל עתיר בריאות לאותם אנשים המגיעים למלונות שם באמצעות ממשלותיהם כיודעם שכים-המלח הטיפולי הוא לעתים הרבה יותר זול מבארצות סקנדינביה וכו'. אני רוצה לומר לחברי הכנסת וגם לשר התיירות — אינך מוקיב, אדוני השר, ואני יכול לשנות את התוץ — כי מה שחש"ב, כאדם שחי עשרות שנים בחוף ים-המלח, במפעלי ים-המלח, הוא שלא ניצלנו את המאגרים

שיכולה להכניס את ההכנסות הגבוהות ביותר. מדוע אנחנו מסתפקים במיליון תיירים לשנה, בעוד שליוון, למשל, מגיעים 5 מיליון תיירים לשנה? מה יש להם יותר משיש לנו? יש להם עתיקות? — יש גם לנו; יש להם שמש? — יש גם לנו; יש להם ים? — יש גם בישראל. הנהפוך הוא, בישראל, בארץ הקטנה הזאת, היא טופוגרפיה שונה ממקום למקום, היא ארץ מעניינת, היא ארץ ייחודית.

מדוע דווקא אנחנו, עם ירושלים, עם הקדושה של שלוש הדתות, עם העם היהודי, עם היותנו ערש התרבות, מדוע אנחנו שלומיאלים כאלה ולא מצליחים להפוך את ענף התיירות לענף מכניס ממדרגה ראשונה?

יאיר צבן (מפ"ם):

אחד ההבדלים הוא הפירוט, סירנות כאן וסירנות שם אלה שני דברים שונים לחלוטין.

אהרן נחמיאס (המערך):

תפסיקו לדבר כך, אתם מדברים כך ומאמינים, שלאחר שהתיירים ישמעו את הדברים האלה הם עוד יבואו?

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת נחמיאס, אני קורא אותך לסדר.

הי"ר ח' גרוסמן:

אני מודה לך שאתה עוזר לי, חבר הכנסת שליטא, אבל נדמה לי שעזרה זו מיותרת.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

פעם אחת הוא עשה את זה.

הי"ר ח' גרוסמן:

אינני מתנגדת — בבקשה.

בני שליטא (הליכוד):

והוא עוד סגן יושב-ראש הכנסת.

ובכן, השאלה היא מדוע אנחנו מסתפקים בכך. מדוע אנו משלימים עם זה כאילו זה צו הגורל?

אינני חושב שצריך להיות מומחה או חוקר נסתרות, כדי לדעת היכן, כפי שאומרים בשפה הצברית, "קבור הכלב". הדבר נובע קודם כול מעמדה ממשלתית כלפי הענף, ולאחר מכן מאותם גורמים בחוף הענף, שחוף כדי עבודה ופרנסה בכבוד מענף התיירות, דואגים למרות את נוצותיה ואולי לשחוט את התרנגולת הזאת, המטילה כיצי זהב.

קודם כול, נדבר על הממשלה. אין התייחסות לענף התיירות כאל ענף תעשייתי, המעניק את הערך המוסף הגבוה ביותר. אין תמריצים, אין גישה מיוחדת, דיברנו לא מזמן בוועדת הכלכלה על הנושא הזה בקשר לדיון על ההון השחור. המדינה יכולה לגבות פי כמה וכמה יותר, אם היא תקפיא את התקנים ככל המקומות אבל תגדיל את מספר חוקרי מס ההכנסה ואת מספר עובדי המס, כדי שיעשו עבודה יסודית וימצאו את כל מעלימי המס. צריך לתת תמריץ ותמורה לאותם שטחים, המביאים הכנסות למדינה. כל חוספת תמריץ בענף התיירות חיתן למדינה תמורה כהנה וכהנה ביד רחבה.

לא ייתכן, ששר התחבורה יקבע בעצמו את מדיניות התעופה. התעופה משרתת כראש ובראשונה את התיירות, וחובה שהדבר הזה יוחלט בין שני שרים, גם שר התיירות וגם שר התחבורה. לא ייתכן שימנעו טיסות-שכר, אני חושב שזה לא טוב למדינת ישראל שכך, בקול דממה-דקה, אפשרו לסגור חברת תעופה כמו "מעוף" ולהשתיק את כל הפוטנציאל הישראלי על חברת תעופה אחת.

אני מברך את העובדים ואת השר, וכמובן את ממשלת האחרות הלאומית — אניני יודע מה הייתי אומר במקרה אחר — על פעולתה בנושא התיירות. עלו והצליחו.

היור' ח' גרוסמן:

תודה רבה. רשות הדיבור לשר התיירות. אדוני השר, אינך המשיב, אתה משתחף בדיון. זכות התשובה שמורה לחבר הכנסת זייגר, אבל הוא יותר, כנראה, על הזכות הזאת.

שר התיירות א' שרד:

גבירתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להודות בראש ובראשונה לחברי הכנסת שהשתתפו. רשמתי בקפידה את דבריהם, אך אתייחס להם כפעם אחרת, מאחר שיושבת-ראש הכנסת מחכה לנו.

אני רוצה להודות ליושבת-ראש הכנסת, שאפשר לנו לקיים את הדיון המיוחד הזה של יום התיירות כיום מיוחד, לראשונה בתולדות הכנסת, ואני מקווה שזה ייהפך למסורת בשנים הבאות.

כרשותך, גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לברך את עובדי הענף וראשיו, שבאו לכאן להשתתף אתנו ביום התיירות, ושמעו את חברי הכנסת ואת הדיון. אני משוכנע, שמחשבה הדדית תוכל לצמוח מהדיון המשותף ומהשמיעה ההדדית הזאת.

גבירתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני עומד מעל כמה זו ובלבי חרדה עמוקה. אני מעז לומר לפס, חברי הכנסת מכל קצות המפה הפוליטית, כי למרות העובדה שכולנו מודעים לשעות הקריטיות, שבפניהם ניצבת המדינה בכל הקשור לתחום הכלכלי, יש שאננות וחוסר מעש הגובלים בכסנה של ממש.

אני קורא מעל כמה זו להפסיק הפרחת ססמאות ועסקאות למיניהן. עלינו לחזור לימים של ייצור ועבודה. אני רואה לעצמי חובה עליונה מוסרית ופוליטית לקרוא קריאת חרדה נרגשת זו, מאחר שיש בידי גם חלק מהתשובות.

גבירתי היושבת-ראש, בענף התיירות יש תשובה מיידית על מצוקת המושק. 1984 עמדה בסימן של שיא חדש בהיקפה של תנועת התיירות לישראל. שהסתכמה בביקורם של מיליון ו-259,000 תיירים, לעומת מיליון ו-167,000 תיירים בשנת 1983 — דהיינו, עלייה של 8%. הכנסות מטבע-החוץ מתיירות אף הן היו ב-1984 שיא חדש, והן נאמדו בכמיליארד ו-80 מיליון דולרים, לעומת כמיליארד ודולרים בשנת 1983. דהיינו עלייה של 5%.

כדי לאמור את המשמעות הכלכלית של תרומת התיירות לכלכלת ישראל, אצביע על העובדה, ששך היצוא התעשייתי והחקלאי של ישראל המתכב בשנת 1983 ב-2.3 מיליארדי דולרים, כמונחי ערך מוסף, מהם כ-400 מיליון דולר היו הכנסות היצוא החקלאי וכ-1.8 מיליארד דולרים היו הכנסות היצוא התעשייתי הכולל.

השוואת הכנסת התיירות כמונחי ערך מוסף לענפי-משנה מראה, כי ההכנסה נטו מהתיירות בשנת 1983, ובדומה בשנת 1984, היתה גבוהה פי 2.4 מהיצוא החקלאי; פי 4 מיצוא היהלומים; פי 1.3 מסך יצוא מוצרי האלקטרוניקה והמתכת; פי 3.5 מסך יצוא המוצרים הכימיים והמחצבים.

מתוך התונים הללו, חברי הכנסת, מתברר, כי גם בשנת 1984 המשיכה התיירות לצעוד בראש סולם ענפי היצוא העיקריים של מדינת ישראל. בתוצאות אלה יש לראות פרי

הנפלאים שיש שם לתיירות עממית; לא רק לבניית מלונות של ארבעה וחמישה כוכבים אלא גם לבניית מקומות עממיים, שגם עם ישראל יוכל לבוא אליהם ולהינות מיופיו של ים מיוחד זה המביא גם ישועה בריאותית לאנשים.

הרי כך עשיתם בהצלחה רבה לגבי התשתית התיירותית באילת לפני כמה שנים, כשמשרד התיירות החליט שלא להזרים סכומים קטנים לכל מיני יישובים במדינה, אלא להשקיע את מרבית תקציבו השנתי כתשתית התיירותית באילת, והוא הציל את אילת. אתם זוכרים כוודאי את המשבר הגדול באילת, שקמה בעצם על שלושה מקורות טבעיים שלה: הנמל, מכרה תמנע והתיירות — הנמל כפי שישנו, ואיני רוצה לפרט דברים; מכרה תמנע נסגר; וגשארה לאילת רק התיירות. ההשקעה שהשקעתם לפני שנים מספר הצילה, לדעתי, את אילת.

לכן אני מציע, אדוני השר, שתחליט השנה או בשנה הבאה להקצות את מרבית התקציב של משרד התיירות לחוף ים-המלח, כדי שיקומו שם בתי-מלון נוספים, ותשקיע גם בתשתית של כפרים לנופש, של אכסניות, חניונים וכו'. לדעתי, כלי זה לא נוכל להגדיל את התיירות במדינה הזאת, ואני רוצה גם תיירות פנים שהיא חשובה. אומנם אין היא מכניסה דולרים, אבל גם היא חיונית.

אני רוצה להזכיר נושא נוסף, ששום חבר כנסת לא דיבר עליו, והוא הקשר הידידותי שיש בין ערים בישראל לבין ערים בארצות אירופה ובאמריקה. מה שנקרא: ברית ידידות בין ערים.

דן תיכון (הליכוד):
זה רק לצורך נסיעות לחוץ-לארץ.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
עוזב אותי עם הראייה המצומצמת שלך בנושא זה.

דן תיכון (הליכוד):
ראיתי כמה פעמים נסעת.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
לא רציתי לפגוע בדבר אחר.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

היור' ח' גרוסמן:
חבר הכנסת דן תיכון, אבקש להפסיק.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני אומר זאת מפני שהשתתפתי בשם מרכז השלטון המקומי בקונגרס בין-לאומי של ערים תאומות בעולם. שהתקיים בלואיזיאנה שבקונטי, ואחם צריכים לראות איזה פוטנציאל תיירותי ענק יכול דבר זה ליצור. כבר איני מדבר על חירות. אני מדבר על הסכרת ישראל בערים האלה. אני רוצה להביא לכם דוגמאות של ערים שהיו בעצם האוונגרד של מדינת ישראל במלחמת "שלוש הגליל" בגרמניה, בצרפת ובמדינות שונות בארצות-הברית. אני חושב שגם נושא זה צריך לקבל ביטוי כטיפול שלכם.

אני מקצר, היות שאנו הולכים לחגיגה והשר גם חיב להשיב. אני רוצה לומר רק דבר אחד. יש עדיפויות רבות למדינת ישראל, והתיירות היא בעדיפות לא פחותה מאשר מפעלים מתרחמים שקיימים ושיקומו במדינת ישראל. הממשלה צריכה להיות יותר רגישה לעודד את ההשקעות בתיירות, מפני ששם יש תשורה גדולה ולזה אנחנו מצפים.

כולו, חייב להתגייס להפיכת ישראל לארץ תיירות מסבירה פנים, נקייה, המציעה מידת הכנסת אורחים כבימי אברהם אבינו. בלא מסורת זו של הכנסת אורחים, אם לא נחול לראות בחייר "פרה חולכת" לצרכינו הרגועים, לא נגיע ליעד. תיירות יכולה לצמוח ולפרוח רק בסביבה איהדת, מבינה ומשתפת פעולה. לצערי, התנאים הללו טרם נוצרו בארץ. יש לנו בעיה עם ניקיון חוצות, חופים, כבישים ודרכים, עם הנימוסים הגרועים של הישראלי, ויש לנו גם בעיית מחירים בכל מקום שבו התייר מבקר. אם נזכור את האמת הפשוטה, שהתייר של היום הוא הלקוח של מחר, אם נדע שהתיירים של שנה זו הם הלקוחות הפוטנציאלים שלנו כשנה הבאה, נגיע לשיקום המשק הכלכלי.

יש כיום פיצול רב ברשויות המטפלות בתיירות. החופים — ברשות משרד הפנים, התעופה — משרד תחבורה, המסעדות — משרד המסחר והתעשייה, רשות הגנים — משרד ראש הממשלה, שמורות הטבע — משרד החקלאות ועוד ועוד. עלינו לקבוע תחם מטרייה אחת. הדבר כולט כמיוחד בתחום התעופה, כאשר "אל על" חברה ממשלתית, שלצערי נמצאת בפירוק עם חובות כבדים, מנהלת מדיניות משלה, שאינה עולה בקנה אחד עם טובת המשק בכללותו. "אל על" שהגיעה להישגים רבים מאוד לאחרונה, שהשירות בה מתחרה בחברות בעלות מוניטין, וזאת בזכות טייסה והדיילים, העושים נפלאות — מגלה נוקשות, הגורמת נזקים כמלחמתה כמוכילים אחרים.

"מעוף" חוסלה. האם תור "ארקיע" עכשיו? במקום להילחם באחיותיה הקטנות, מוטב היה לו הרחיבו מנהלי חברת "אל על" את שוק לקוחותיה. הגיעה השעה שהממשלה תחליט להחזיר ל"אל על" את הנהלתה, את הדירקטוריון שלה. יושב־ראש הדירקטוריון נחמן פרל חייב לשוכ לחפקיד, על־מנת שאנשי הציבור יוכלו לראות את היריעה הרחבה של המשק כולו, הפרוסה לפניהם. תעופה ותיירות משולבים יחד וצריכים לפעול ביחד.

אשר לתעסוקה ולשאלת האבטלה המטרדה את כולנו, גברתי היושבת־ראש, כיום מועסקים בענף התיירות כ־60,000 עובדים. על חריצות, מימנוחם וחריונותם עמדתו כבר קודם בענפי התיירות יש כיום יכולת לקלוט עוד כ־15,000 מפרנסים. כיום, כאשר האבטלה בשערינו, יש לענפי התיירות חשיבות כפולה ומכופלת. הצעתי לשר הקליטה כי משרדי יחל מייד בקליטת עולי אתיופיה שהגיעו אלינו לא מכבר כמגוון מקצועות בענף התיירות.

למרות החשיבות הרבה של הענף, כפי שהוסבר עד כאן, אני מציין בצער רב, כי תקציבי המשרד לשנה זו אינם ניתנים ביטוי לגישה, פרודוקטיבית בשני הנושאים המרכזיים: בתחום השיווק ובתחום פיתוח התשתית התיירותית. לא רק שלא נוכל להתקדם אלא אנחנו נסוגים. פיתוח תשתית תיירותית איננו בנייה בתי־מלון בלבד אלא פיתוח שטחים ירוקים, אתרי ביקור, פארקים ואתרקות מיוחדות. בתחום זה קוצץ התקציב ריאלי בלמעלה מ־50%, ויש לנו לצורך זה, כפי שצינתי קודם, גברתי היושבת־ראש, רק כ־3 מיליוני דולר. סכום השווה להוצאה הכרוכה בבניית מלון בן 60 חדר כדרגת ארבעה כוכבים. כמו כן הדבר בתחום השיווק, וכו' וכו' צועדים כמקום ואין ניתנים לנו המשאבים להביא לפריצת דרך.

גברתי היושבת־ראש, רבותי חברי הכנסת, יש תקווה למשק, יש תקווה לכלכלה. אם נלך בדרך החיוב של בנייה וצמיחה, של עידוד הענפים היצורניים, נגיע לחוף מבטחים. על

המאמצים הברוכים, שהושקעו על־ידי גורמי התיירות כמשק, שבעולם תרמו להמשך ביצור מעמדה של התיירות בארץ.

אני שמח שיושב־ראש הבית נענה לפנייתי ומקיים היום את יום התיירות בכנסת ישראל, מתוך הכרה בחשיבותה ובתרומתה של התיירות למשק הלאומי. נתכבדנו בדיון זה גם בנוכחותם של נציגי ענפי התיירות. כפי שהזכרתי קודם.

גברתי היושבת־ראש, באשר לצעדים שנקטים כיום, אני רוצה לומר, שלדעתי ניתן לקבוע היום בוודאות, שעסקת חבילה אי' אכזבה. אומנם הושגה רגיעה פסיכולוגית, אך האתגר האמיתי, שהיה צפוי בה, לא בא לידי ממש. לא הוצגו בפני הממשלה והציבור אותם צעדים משלימים, שהיו צריכים להיות ראש חץ לחידוש הצמיחה הכלכלית כמשק.

כימים אלה חוזרים ומדברים על עסקת חבילה ב' ושוב חוזרים על אותן שגיאות. עסקת חבילה ב' היא המשך האשליה. היא תרוקן את קופת האוצר, ואסור שתיווצר תחושה של ימי פומפי האחרונים.

אין להסכים לעסקת חבילה ב'. כלי להכטיח אלמנטים מבריאם. אנו וקוקים בשעה זו למנהיגות כלכלית אמיתית, שתוציא לפועל את המרשמים הקיימים. עלינו למצוא גם את הכשרון וגם את היכולת ליישם מייד מדיניות כלכלית, המתחייבת ממצבנו הכלכלי.

גברתי היושבת־ראש, ענף התיירות נמצא כימים אלה בהתעוררות, אך לצערי טרם זכה להכרה מצד הממשלה והציבור. אמצעי היוצא העצמיים שלנו אינם תלויים ביבוא ואין להם מתחרים — השמש הישראלית המחממת אותנו כימים אלו, כאשר אירופה רועדת מקור, החופים הנדררים שלנו, ירושלים המאוחדת, האתרים המקודשים למאות מיליוני בני אדם, בית־לחם, נצרת ועוד. כל אלה, כצד יס־המלח, אילת, תל־אביב, נתניה, נהרייה, השקלון, טבריה, חיפה, הכינרת, הגליל ומטולה, לא זכו עד כה להכרה ולפיתוח נאותים.

המשאבים שעמדו לרשות משרד התיירות היו מאז ומתמיד מצומצמים ביותר. השנה ירד עלינו גרון המקצץ בצורה קשה. אין נעביר לחושבי אירופה הרועדים מקור את הדיעה, שאצלנו זורחת השמש? המרוקנים והספרדים עושים זאת בהצלחה רבה. הפרסומים שלנו, לצערינו, הם כטיפה בים. פיתוח האתרים בארץ מפגר ומוזנח. בשנת התקציב הבאה נוכל להקציב לכל הארץ, מאילת ועד הרמה, רק כ־3 מיליוני דולרים.

עמים רבים באזורנו הפכו את התיירות לענף מכניס, לרווחת התושבים כולם. ההכנסה מהתיירות היא ההכנסה עם הערך הסוציאלי הגבוה ביותר, והיא מתחלקת בין ידיים רבות מאוד. הדרך לנצל אוצר טבע זה? לו ידענו להשכלנו לקלוט עוד 2 — 3 מיליוני תיירים. היו דאגותינו הכלכליות נעלמות. זה בהישג ידנו. זה אפשרי.

הכנו תוכנית של ענף התיירות, והיא מונחת כאבן שאין לה הופכין על שולחן ועדת שרים לכלכלה ואיש אינו מעיין בה ודן בה.

הענו להישגים רבים מאוד בענף התיירות. יש לנו ציבור עובדים נפלא, חרוץ, מוכשר וביקא במקצועו. מתחיל גם להתחנן המרכיב החיוני — גאות המקצוע, שהיתה חסרה במשך השנים האחרונות. אך עלינו לומר לעצמנו, שהמטרה היא להיות הטובים ביותר, מספר אחד. זה כאפשרותנו, אם נרצה בכך.

גברתי היושבת־ראש, חברי הכנסת, הציבור עצמו, כל

חוברת ט"ו, ישיבה מ"ב
— תגבור ענף התיירות לשט שיפור המצב הכלכלי; הצעות לסדר-היום —

ותעשייה מייצור מקומי וכך להכטיח מקורות תעסוקה נוספים לעובדים בענפים אלו ולהגביר את הייצוא העקיף.

ג. הכנסת קוראת לממשלה להכיר ביכולת ענף התיירות לתרום לחילוץ המשק מהמשבר הכלכלי ולהכיר בתיירות כענף יצוא בעל ערך מוסף גבוה ביותר. לפיכך, קוראת הכנסת לממשלה לעודד את ענף התיירות והעוסקים בו כיצואנים בעלי ערך מוסף גבוה ביותר ולהקציב את המשאבים לפעילות בתשתית של משרד התיירות בארץ ובחוץ-לארץ לעידוד התיירות לישראל.

השר י' הורביץ:
שכתת להוסיף את רשימת "אומץ".

היו"ר ח' גרוסמן:
את "אומץ"? טוב.

יצחק זייגר (הליכוד):
את רשימת "אומץ" גם כן, אני מבקש סליחה.

היו"ר ח' גרוסמן:
רבותי חברי הכנסת, לפנינו רק הצעת החלטה אחת. אני מעמידה אותה להצבעה.

ה צ ב ע

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת י'
זייגר נתקבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
פה אחד נתקבלה ההחלטה כפי שהובאה על-ידי חבר הכנסת זייגר.

אנחנו יוצאים להפסקה של רבע שעה. תודה רבה.

(הישיבה נפסקה בשעה 18:15 ותחדשה בשעה 18:37.)

ה. הצעות לסדר-היום שכר השוטרים

ראינו נקודת מוצא, שהעניין הזה קיים ומוסדר. והנה מתברר, בעקבות פסקדין שניתן על-ידי בית-דין לעבודה, שלא זה המצב, ולמעשה לא רק שאין הצמדה של משכורתם של השוטרים למשכורות של המשרתים בצבא הקבע, אלא גם זכויותיהם של השוטרים לשכר אינן מעוגנות בשום הסדר, ושר האוצר יכול להעלות את השכר או להקטינו, לפי רצונו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא באתי להתווכח עם פסק-הדין. פסק-הדין מנתח מצב משפטי, ולא זאת הבמה להתפלמס אתו. ייתכן שהרואים עצמם נפגעים יגישו ערעור לבית-הדין הארצי לעבודה. אני יוצא מתוך הנחה שפסק-הדין הוא נכון, אם כי יש כמה סתירות בתוכן הדברים. אבל, השאלה היא אחרת.

מדוע יש פסקדין כזה? פסקדין זה קיים, משום שהמדינה, אשר כפי שמענו וגם סברנו החחיבה לשלם לשוטרי ישראל משכורת הצמודה למשכורתם של המשרתים כצה"ל, לא קיימה את ההסדר הזה. אילצה קציני משטרה לפנות לבית-דין לעבודה, לחמה על כך מלחמת חורמה בבית-הדין לעבודה וניצחה. אם כן, המדינה לא קיימה את מה שלמעשה הבטיחה לשוטרים, את מה שהצהירה בציבור, את מה שאמרה לחברי הכנסת.

הממשלה, הכנסת והציבור התגייס ליישום היכולת העצומה והגדולה הטמונה בתיירות.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מוצא לנכון לחזור ולהודות על קיום יום התיירות כבטיחי להכרה בחשיבותה ובתרומתה של התיירות למשק הלאומי. אני מודה לחברי הכנסת וליושב-ראש הכנסת ואני מקווה שההחלטות שחתקבלנה היום יצעידו את הענף, את המשק ואת הכלכלה קדימה. תודה רבה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה לשר התיירות. אבקש מחבר הכנסת זייגר להביא לפני הבית את הצעת הסיכום על דעת כל הסיעות.

יצחק זייגר (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מודה לשר התיירות ולחברי הכנסת שהשתתפו בדיון. בידי הצעת החלטה המקובלת על הסיעות האלה: הליכוד, המערך, התחיה, מפ"ם, הוית רתית לאומית, ר"צ, שינוי, מורשה, אגודת ישראל והחזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון. וזה נוסח ההחלטה:

א. נוכח הקשיים שבהם נתון היום המשק — הרעה במאזן התשלומים, סכנת האבטלה הגוברת וההאטה בפעילות הכלכלית — רואה הכנסת את ענף התיירות כאחד המכשירים המרכזיים שביכולתם לסייע בפתרון בעיות המשק בטווח הקרוב והרחוק כאחד.

ב. ענף התיירות בישראל, בהיותו ענף היצוא מספר אחד, יכול בהשקעות קטנות יחסית בתשתית ובשווק להביא: 1. לשיפור משמעותי ומיידי במאזן התשלומים; 2. ליצירת אלפי מקומות תעסוקה חדשים בענף התיירות ובכך להקל את מכת האבטלה; 3. להביא להגברת צריכה של מוצרי תקלאות, מזון

היו"ר א' נחמיאס:

אני מתכבד לחדש את ישיבת הכנסת. אנו ממשיכים בסדר-היום. על סדר-היום יש הצעות לסדר-היום מאת חברי הכנסת מרדכי וירשובסקי, זיאק אמיר, יאיר צבן ודוד מגן. בנושא שכר השוטרים.

רשות הדיבור לחבר הכנסת וירשובסקי, ראשון הנואמים. שאר חברי הכנסת עדיין שותים את המיץ עם האורחים מענף התיירות.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, שמעתי עכשיו שהחברים האחרים שלנו שותים מיץ. אני מעלה פה הצעה, שלא "יוציאו את המיץ" משוטרי ישראל.

אנחנו דנים בסוגיה, שלמעשה חשבנו שפתרנו אותה לפני שנים מספר. חשבנו וסברנו, חברי ועדת הפנים וגם שאר חברי הכנסת, ובמידה רבה גם הציבור הרחב, שעשינו את המעשה הנכון והמתבקש במדינת ישראל — ששכר השוטרים יהיה צמוד לשכרם של אנשי הצבא, המשרתים בצבא הקבע. כך גם הבהשרנו, למעשה, כאשר היחה לנו, לפני שבועות מספר, גישה ראשונה של ועדת הפנים של הכנסת עם שר המשטרה.

בדוח מבקר המדינה לשנת 1984, בדוח על המשטרה, כעמוד 431, בפרק ה' בדיווח שכר השוטרים, קובע מבקר המדינה: "ועדת המעקב אינה מקבלת מידע שוטף ועדכני על שינויי שכר החלים בצה"ל, אינה עוקבת אחריהם ונציגי משרד האוצר בוועדה אינו מעביר, בניגוד למוסכם, מידע בנושא. כאשר מגיע בדרכים אחרות מידע על כך לגורמים במשטרה — "אולי זו אחת הסיבות, ארוני שר המשטרה, להוסיף כמה שוטרים למחלקה של זיגל. כך יוכלו לקבל יוחר אינפורמציה על כמה החלטות לגבי שכר.

שר המשטרה ח' כרילב:

זה לא עניין לחוקרים, זה עניין לבלשים.

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני מקבל את החיקון, ארוני שר המשטרה, לא אתווכח אתך על זה.

אני ממשיך לקרוא מן הדוח: " — — — הוא מובא לאישור הוועדה, וערכון השכר חל ממועד אישורו ולא למפרע ממועד החלטתו בצה"ל". המבקר מביא דוגמאות. איני רוצה להיכנס לדוגמאות.

אם כן, לא רק שאין אוטומטיות, אלא שהשוטרים — אולי זה חלק מחפיקים, אולי לגלות את הזכויות שלהם לפינסה צריך מקצוע מיוחד, אולי זה הפך אצלם לתחביב — צריכים לגלות שהיו שינויים ונתונים חדשים, ורק כאשר הם מגלים אותם ומביאים אותם לוועדת המעקב, מתחילים לקבל החלטות, וההחלטות האלה אינן רטרואקטיביות אלא מעתה ואילך. גם אם בתקופה הרלבנטית לא היה אינפלציה כל כך מפחידה, וזה היה עוד טרם עסקת החבילה, הפרש של חודשים מספר יכול להיות רציני מאוד לשוטרים החיים על משכורת ועל משכורת בלבד.

לכן, עצם העובדה שהמדינה הלכה למשפט, לוויתור על מה שהם כביכול התחייבו לציבור, גם לגבי אותם דברים שהיתה מוכנה לקבל היא לא נהגה עם השוטרים בצורה נורמה וגלויה. גם בפסקי-הדין נאמר הדבר הזה בצורה גורפת. כאמור, פסקי-הדין הדין, בסופו של דבר, לטובת המדינה.

ארוני היושב-ראש, אני רוצה לציין, שגם כאשר פסקי-הדין היה לטובת המדינה, הוא מסתיים במלים ברורות מאוד. הוא אומר: "התוצאה שהתביעות נדחו — — — יחד עם זה, בהתחשב בחומר המידע שפיקוד המשטרה העביר לשוטרים" — אגף כוח אדם במשטרה העביר כל מיני חוזרים שהוא גילה, כאשר הצבא פרסם את הדברים, או כאשר נודעו הדברים דרך ועדת המעקב. אחר כך מתברר, שערכם של החוזים האלה כקליפת השום, או למטה מזה, משום שכל עוד לא קיבלו אישור עליידי ועדת המעקב לא היה להם ערך, כי לפי הקונסטרוקציה, ועדת המעקב צריכה לאשר אותם. אבל, אנו בית-הדין: "בהתחשב בחומר המידע שפיקוד המשטרה העביר לשוטרים והתבטאויות שר המשטרה דא" — מדובר על השר בורג — "על השוואת שכר השוטרים, ובאיתורים כביצוע החלטה 33, אנו ממליצים לא להעמיד על העובדה שהשכר זכאי האחרות של בית-הדין: ידונו גם בשאלת חיקון אי-הצדק שנגרם לשוטרים".

בוה, ארוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים. אני חושב שלא יכול להיות ספק בלב אף אחד, שנגרם אי-צדק כבידען-עליידי גורמים ממשלתיים לשוטרים. יש לי ביקורת על המשטרה לגבי הרבה דברים, אבל מעולם לא חלקתי על העובדה שהשכר זכאי לקבל משכורת שהוא יכול להחיקים ממנה בכבוד ולהיות גאה

אינני בא להאשים איש, ודאי לא את שר המשטרה הנוכחי. אני גם בקושי, אם כי זה תמיד נעם לי, יכול להאשים את שרי הפנים והמשטרה הקודמים, כי הם ניסו, בדרכם שלהם, להתגבר על הבעיה. הטענה שלי היא קודם כול נגד משרד האוצר ונגד הממשלה כולה, שידעו על המצב הזה ונתנו לו להתפתח.

הממשלה קיבלה החלטה לפני שנים מספר. יש כאן התפתחות ארוכה, שהחלה כבר בשנת 1964, ולא אכנס לכל ההיסטוריה הזאת, כדי שלא להלאת את הבית ולא לגזול את זמנו. אבל, בשנת 1979 קבעה ועדת השרים לענייני שכר, כי חישמו השוואה בין שכר השוטרים לבין השכר בצה"ל. והרי טוב הדבר, אבל אז באה פסקה נוספת באותה החלטה, שאמרה שיש להקים ועדת מעקב בהרכב נציבות נצילות המדינה, נציג אגף התקציבים במשרד, האוצר והנציגים אשר ייבחרו על-ידי שר הפנים, שמתפקידה יהיה לעקוב אחר השינויים שיחולו בשכר בצה"ל, ולקבוע כיצד להחילם על השכר במשטרת ישראל או בשירות בתי-הסוהר.

מעניין שהוועדה הזו, שפעלה בצורה לא כל כך מלאה ולא מסודרת — ועל כך היא קיבלה הערה לא מבוטלת בפסקי-הדין עצמו, שכאמור פסק לטובת המדינה — אותה ועדה היתה מורכבת משני נציגים של משרד האוצר ורק נציג אחד של משרד הפנים והמשטרה. העמדה של שר האוצר אולי נובעת משיקולי תקציב וכוונים. אבל ודאי שאין זאת העמדה שצריכה לקבוע לגבינוש כה רגיש ועדין כמו שכרם של שוטרי ישראל. הוועדה היתה "מכורה" מראש, כי היתה מורכבת משני נציגים של משרד האוצר.

מעניין שפסקי-הדין שניתן קובע — וכן נהגה הממשלה בוועדת המעקב כל השנים — שעל ועדת המעקב היה לקבוע לא רק כיצד להמשיך את ההצמדה של משכורת השוטרים למשכורתם של המשרתים בצבא הקבע, אלא האם להמשיכה בכלל. זאת אומרת, מה שאומר פסקי-הדין הוא, שלמעשה ההחלטה שנתקבלה על המשך ההצמדה היא החלטה מותנית. ועדת המעקב יכולה בפירוש לקבל המלצות והחלטות אחרות. כלומר, אנתנו סברנו, השוטרים סברו והציבור סבר, שלאחר שממשלת ישראל החליטה שהשוטרים יקבלו הצמדת משכורת למשכורתם של משרתי הקבע, תהיה יצמדה אוטומטית: כאשר משרתי הקבע יקבלו תוספת, גם אנשי המשטרה יקבלו תוספת. ייתכן שיש צורך בוועדת המעקב כדי לתאם דברים. כי יש דברים שאינם חופפים בשירות המשטרה ובשירות הצבא. יש אולי דברים שהצבא קיבל בעבר, או המשטרה, או שלא קיבלו, וצריך לעשות התאמה, אבל לא היה יזכות, לפחות לא אצל אלה שדנו על כך בוועדת הפנים — והנושא הזה עלה כמה פעמים. אינני יודע אם ארוני היושב-ראש השתתף בחלק מהיוונים האלה, אבל אני יודע, שכאשר יושב-ראש הכנסת היה יושב-ראש ועדת הפנים, הוועדה טיפלה בנושאים האלה וקיבלה החלטות. היה ברור מעל ומעבר לכל ספק, שיש למעשה הצמדה אוטומטית, פרט לאותם דברים שמטבע הדברים, כתוצאה מהבדל במאות השירות בין המשטרה לצבא, צריך לעשות בהם אבחנות.

מעבר לכך, ארוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, ועדת המעקב אשר היתה צריכה להחליט, לפי הפירוש ובסופו של דבר גם לפי התנהגות השוטרים בתקופה מסוימת, מתי ואין להעלות את שכר השוטרים כעקבות מה שמתרחש בצבא — לא מילאה כנאמנות את תפקידה ולא לעמדה לרשות הגורמים במשטרה את החומר המלא עלייני יכלו לפעול.

מה אומר לכם, צריך יותר מההמלצות האלה? וממשלת ישראל מעזה, בצורה בוטלית, לשלוח לבית-המשפט אדם שיטען נגד החלטותיה. אני רוצה לומר לכם, שאני רואה זאת בחומרה רבה, שמרציאים שוטרים בלא הגנה. מפני שלשוטרים אין הגנה מקצועית ואין להם ועד עובדים. מי שבא לפגוע בשוטרים יודע שדי לתת הוראה, כדי לפגוע בשוטרים. בוממן קמו נשות השוטרים, ובצדק, והקימו רעש, הפגינו והשמיעו קולן, ואף הובטחו להן הבטחות.

אני רוצה לדבר עכשיו על הפרשה של הגברת שפירא. שעמדה בראש קבוצת נשות השוטרים וסבלה לא מעט, אישית ומשפחתית, על פעילותה זו ועל רדיפת בעלה השוטר. על זה אינני רוצה לדבר כלל, כי הנושא הזה הוא כה כאוב, עד שאינני רוצה לעורר אותו.

אני שואל כאן שאלה אחת פשוטה. נוסף על כל הטיעונים: האומנם הממשלה כל כך אטומה, שהיא פוגעת ברקמה החשובה ביותר, שמגינה על ביטחון הפנים של מדינת ישראל? אני מדבר על אותם שוטרים, שאינם מרוויחים משכורות גבוהות, ואינם נמצאים אפילו במקום השביעי בסולם השכר. כפי שהוא מחולק במדינה. לכן, אני בא לחבוע את עלבון השוטרים, ובעיקר על הפגיעה בכיסם. מי שמעז לפגוע בכיסם של השכירים, פוגע בעצם במדינה כולה. המדינה איננה כלל אחד גלול; היא מורכבת מייחידים, וכאשר היחיד הזה חש שלא טוב ורואה עצמו נפגע — המדינה כולה נפגעת.

אני מבקש משר המשטרה של היום — ואני מכיר את רגישותו ולכויות אנשי השירות, ובעיקר אנשי המשטרה והסוהרים, שלפעמים נוטים לשכוח אותם — להחזיר להם את המגיע להם, להצמיד את שכרם לשכר עמיתיהם, המשרתים בצבא הקבע, ולכבד את החלטת הממשלה משנת 1979. לא ייתכן, שוועדות כנסת מקבלות החלטות, הממשלה מקבלת החלטות, ומנסים להפר את ההחלטות האלה. אני חושב, שאי-תשלום התוספת לשוטרים נוגד את העיקרון שבהחלטת הממשלה, בדבר השוואת שכרם של השוטרים לזה של אנשי צבא הקבע.

אני דורש היום, ששר המשטרה ישכיל את הכנסת ויאמר שהממשלה חוזרת בה ומשלמת לשוטרים לא רק את השוואת השכר לזה שהיה בצבא הקבע, אלא גם מחזירה להם את מה שמגיע להם בשכיל השנים האחרונות.

אני רוצה לומר דבר נוסף. לבי כבד מאוד על משרד האוצר. משרד האוצר הוא שצריך היה לשלם מההקצב שלו את התשלום הרטרואקטיבי, ולא לדרוש ממשרד המשטרה שיישא בהוצאות האלה. הרי אנחנו יודעים, כי 80% מתקציב המשטרה מיועד לשכר, וכך הכול נשארים 20% לפעולות השוטרים האחרות. אני גם אומר שוועדת המעקב, כפי שצוות עמיתי, חבר הכנסת וירשובסקי, מעלה בתפקידה בנושא זה, היא פשוט מעלה בתפקידה ולא הזיגה את המשטרה בצורה מסודרת ולא הזהירה אותה בזמן. אנחנו צריכים למצוא היום שיטה, שעל-פיה לא מה שקורה בצבא הקבע יועבר אוטומטית למשטרה, כדי שלא יהיה צריך לחכות חודשים רבים, עד שהזמן עובר ולא יודעים מה הוחל, הרי אנחנו מדינה אחת. ממתני אנחנו מפרידים בין המשרדים?

יש לדרוש בהחלט ממשרד האוצר לשלם רטרואקטיבית את כל מה שמגיע לשוטרים בקשר להדירוג החל ב-1 באפריל 1980. וכן גם את כל התוספות שלא שולמו בשל הטעות הטכנית, כביכול, במחשב.

כך שהוא משרת במשטרת ישראל. אחד הדברים שהתגאתי בהם היה, שבהיותי חבר הכנסת היתה לי זכות להשתתף בהחלטה של ועדת הפנים, שהיתה רק המלצה, אבל השפיעה על הממשלה. ששר שוטרים יוצמד באופן אוטומטי לשכר משרתי קבע. מתברר שהדבר אינו מתקיים. מתברר שהאוצר, על דעתו, פעל בניגוד למה שהוחלט. מתברר שמה שהובטח לא קיים, וביודעין לא קיים, ואנחנו, בבית הזה, חייבים לתקן את הדבר הזה. אני רואה בחומרה שפוגעים במשכורתם של שכירים כלשהם, אבל במשכורתם של שכירים שהובטח להם, של שכירים שהוכרה זכותם, שכירים שכולנו אומרים שהם ראויים לשכר הזה — לנהוג כך, זה לא רק פגיעה בזכויות אלא עלבון צורב שאיננו צריכים לעבור עליו לסדר-היום.

אני מקווה ששר המשטרה הנוכחי, שכאמור אין לו כל חלק בדבר הזה, יעזור לתיקון המעוות הזה, שבסופו של דבר יפגע בכלולו אם לא יתוקן.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אני מזמין את חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיר.

יעקב ז'אק אמיר (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני בא להתווכח עם פסק-הדין של בית-הדין לעבודה בנושא שכר השוטרים. אני בא להגן על כבודו של הכנסת, שמעבירה הצעות לסדר-היום לוועדות שלה, הוועדות דנות, מתעמקות, לומדות את הנושאים ומסקמות אותם בהצבעה דמוקרטית ולאחר מכן מניחות על שולחן הכנסת את מסקנותיהן, והממשלה חייבת לדוות. תוך שישה חודשים, למליאת הכנסת על אופן ביצוע המסקנות של ועדת הכנסת. אני טוען שהפעם הפרה הממשלה ביודעין את החלטות הכנסת בכך שלא קיימה לא את החלטותיה ולא את החלטות מליאת הכנסת בדבר שכר השוטרים.

אדוני היושב-ראש, ב-3 בנובמבר 1982 העבירה מליאת הכנסת שלוש הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת: מרדכי וירשובסקי, שקדם לי, ז'אק אמיר וחבר הכנסת לשעבר עקיבא נוף, הנושא נדון בהרחבה בוועדה, ומסקנות הוועדה הונחו על שולחן הכנסת ב-28 במרס 1983.

אני רוצה לקרוא רק כמה דברים מהמסקנות, כדי להביאם לידיעת חברי הכנסת. 2 במסקנות הוועדה נאמר: "הוועדה רשמה לפני את הודעותיהם של שני הפנים, ד"ר יוסף בורג, ומנהל אגף המשטרה במשרד הפנים, מר" מרקוביץ, כי באפריל 1982 נכללו במשכורות כל מרכיבי השכר שלא נכללו בהם בשל טעות במחשב". מי שעושה טעות כימינו המודרניים, מעביר את האשמה על המחשב. אני ממשיך לצטט: "כמאי 1982 הושווה שכר השוטרים לאנשי צבא הקבע, למעט הפרשים עבור התוספות שניתנו לאנשי הקבע החל מ-1 באפריל 1981 בעקבות הרה-דירוג, וכן הפרשים עבור התוספות שניתנו החל מ-1 באפריל 1980 ולא שולמו לאנשי המשטרה, בשל טעות במחשב". עוד טעות מחשב.

ומטעות לטעות, ממחשב למחשב, הזמן עבר: המזינים את המחשב הם האשמים העיקריים. לא המחשב. אני ממשיך ומצטט: "כדי ליישם, הלכה למעשה, את החלטת הממשלה משנת 1979 בדבר השוואת שכר, תובעת הוועדה ומשרד האוצר לשלם לאנשי משטרה באופן רטרואקטיבי, ותוך הצמדה למדד, את תוספות השכר ששולמו לאנשי הקבע בעקבות הנהגת הרה-דירוג החל מ-1 באפריל 1981, ועד לתאריך שבו הושווה השכר, וכן את התוספות שלא שולמו לאנשי המשטרה בשל טעות טכנית החל מ-1 באפריל 1980 ועד לתאריך שבו תוקנה הטעות".

ועדת מעקב שתדאג שהעניין יתבצע. השנייה — על מינוי ואמבודסמן, נציב קבילות לחלונות העובדים במשטרה וכשירות בת"ה הטוהר, כדי שיהיה להם אפיק להפנות אליו את טענותיהם ויהיה טיפול בתלונותיהם. והשלישית — על הקמת מועצה ציבורית לרווחת השוטר. נאמר שאם ייעשו שלושת הדברים האלה גם יחד, בכך נשתדל להתמודד עם הבעיה ולתת חלופה למה ששוטרים ציפו שיובע ממשאלתם להקים איגוד מקצועי של שוטרים. איך למנוע תסכול, איך למנוע מרידות, איך למנוע תחושה של חוסר אונים נוכח שרירות בקרב שוטרים על דרגותיהם השונות — אלה היו הדברים החשובים ביותר. הרי אנו יודעים שתסכול ומרידות יש להם השפעה על תפקוד המשטרה, על יעילותה, ויש להם גם השפעה בנושא שעסקנו בו לפני שבועיים כשאלת היחס הנאות לאזרחים.

מי שאיננו רואה את הקשר בין מה שנעשה בתוך המשטרה פנימה, על כל ההיבטים של חיים פנים-משטריים, לבין היחס לאזרחים, איננו רואה אספקט חשוב מאוד. בפעילותה של המשטרה כחברה. צריך לומר שמי שמדבר עם קצינים ועם שוטרים, גם כשיתות אקראי, נוכח לדעת שבקרב חלק גדול מהמשטרה יש אווירה של תסכול, אווירה של מרידות ואי-נחת. יש שוטרים שמתכסאים תכופות בנוסח: לו ניתנה לי עבודה במקום אחר באותם תנאים, הייתי עוזב. העבודה הזאת, בתנאים האלה, עם המעמד הזה — ומסתתר כאן גם עניין של דימוי עצמי שעוד לא הספקנו לתקן אותו — —

שר המשטרה ח' בר-לב:
ואתה כדברך "מתקן" אותו. יושבים כאן שוטרים. שאל אותם על המורל.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני מצטער מאוד, אדוני שר המשטרה, אם אתה חושב שעל-ידי איי-העלאת הדברים והחלקתם אפשר להתמודד אתם, אתה טועה.

שר המשטרה ח' בר-לב:
אני חושב שהתוצאה של הדרך שבה העלית עכשיו את הדברים היא הורדת המורל ולא העלאתו.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני מצטער מאוד, אני חושב שהתמודדות אמיצה, רצינית וגלרית ולא טיחה, היא שתעזור.

שר המשטרה ח' בר-לב:
אתה מדבר על טיחה, אבל אני מדבר על הסתה ועל דמגוגיה. לבוא ולומר להם שאין להם מורל, שהם רוצים להחליף מקצוע — — קודם ישבו כאן שוטרים, חשאל אותם.

יאיר צבן (מפ"ם):
אדוני שר המשטרה, אני מתפלא על ההתפרצות הזאת שלך. אני חושב שאין לך הוכחה להציג את הדברים בצורה כזאת.

שר המשטרה ח' בר-לב:
זה מה שאמרת.

יאיר צבן (מפ"ם):
אני חוזר על הדברים שאמרת. אני אומר ואני אוכיח את מה שאני אומר, ואני חושב שאתה יודע — היש לך ספק האם אני אומר אמת?

היו"ר א' נחמיאס:
אל נא כאפסם, קצת נחת. השר ישיב ויאמר כול אשר יחפץ.

אינני רוצה להרבות בדברים נוספים. אני רק רוצה לומר, שאני מזהיר היום מפני כל מחשבה על פגיעה אפשרית בעתיד בזכויות השוטרים, ובעיקר בגמלאות שלהם. ציפור קטנה לחשה לי שמחשבה כזו מתרוצצת בראשם של כמה אנשים במשרד האוצר — אני מקווה שלא במשטרה. אם משהו יבוא היום לערער את יסודות הזכויות הסוציאליות של השוטרים, אני חושב שהוא שגה משגה חמור מאוד. לא הייתי רוצה לראות, שהשקט היחסי שאותו השגנו בקרב השוטרים יופר עכשיו, ואז נשמע עוד פעם אחת דרישה להתארגנות מקצועית של השוטרים, שאגב, אינני פוסל אותה פסילה טוטלית. יש הרבה מדינות, שיש בהן איגוד מקצועי של השוטרים על-פי חוק. לא ייתכן שממשלה היודעת כי אין מי שיגן על השוטרים תפר את ההסכמים שהיא עצמה החליטה עליהם וחתמה עליהם.

על כן, לא ניתן סיבה לנשות השוטרים, לצאת שוב בהפגנות, להרעיש עולמות. אני חושב שבטרם פורענות, יש לתת לשוטרי ישראל את התשוקות הנאותות, האנושיות והצודקות.

כסיום דברי אני חייב להביע, כמי שמיהן בתפקיד של ראש עיר כעיר פיתוח, את הקרתי והערתי לשוטרים כמדינת ישראל על פעילותם, הקהילתית והחינוכית בקרב הנוער והתושבים. אני חושב שיש לחזק, אולי בחקיקה אפילו, את הארגון הציבורי העוזר לשוטרים, ושהוא יהיה הכתובת למשרדי הממשלה בכל העניינים הנוגעים לשוטרים. כל עוד לא הרשינו להם להתאגד באיגוד מקצועי.

יכולתי להביא דוגמאות אין ספור של מדינות באירופה ובאמריקה שבהן יש התארגנות מקצועית של השוטרים והדבר איננו מפריע כלל לסדר הציבורי. לכל אזור במדינה צריכה להיות זכות התארגנות. לכן, על משרד המשטרה לקבל את כל הסמכויות של הממשלה גם בעניין הכספים, ולהגן על השוטרים, ואז לא יהיה צורך בהתארגנות זו. ואם לא, אדוני השר, אצטרף כאיש האיגוד המקצועי המגן על שכרם של השכירים במדינה לאלה המייצעים להם לפרוץ את המחסום, להתארגן ולהגן על זכויותיהם הלגיטימיות.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת זיאק אמיר, רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מי שבא למשטרה כתביעות צריך לדאוג גם לזכויות של אלה שהוא בא אליהם כתביעות. לי יש הרבה תביעות כלפי המשטרה, לכן אני רואה חובה מיוחדת, כאשר מתעורר סימן שאלה לגבי זכויות, לומר את אשר עם לבי.

יש לי הרבה ביקורת על העבר, היא איננה מופנית לכתובתו האישית של השר בר-לב. יש לי לא מעט תביעות כלפי העתיד, והן כולן מופנות לכתובתו של השר בר-לב, ודרכו לעמיתו שר האוצר יצחק מורעי.

חברי הכנסת, אנחנו זוכרים שבסוף שנת 1970 היה מאבק היתה תביעה להקים איגוד מקצועי של שוטרי ישראל. מבחינה זו אני נוקט עמדה עקרונית כזאת שנקט עמיתי חבר הכנסת זיאק אמיר, ואחזור אליה לאחר מכן. כתוצאה מהמאבק הזה, וכדי להסיר מהפרק את התביעה לאיגוד מקצועי של השוטרים, ניתנו שלוש הבטחות, נתקבלו שלוש החלטות: האחת — על הצמדת שכר למשטרנים בצבא הקבע כתוספת

מה שאמר מבקר המדינה — לא אחזור על כך, גם לא אחזור על הדברים שהביא כאן חבר הכנסת זיאק אמיר. אני אומר דבר אחד: גם בפסק-הדין נאמר משהו על חוסר תום לב של נציגי האוצר, כ"א-הבאת המידע לוועדה המעקב. אומנם אחר כך זה מטויג, כאילו הדבר לא היה משפיע. אבל, מה זאת אומרת "חוסר תום לב" בהבאת מידע כזה, כאשר לציבור הזה אין איגוד מקצועי, אין ועד עובדים, אין נציגים, והממשלה אמורה להיות המייצגת שלהם משני צדי השולחן? לפי דעת, הניסיון הזה אומר, שהנושא של איגוד מקצועי של שוטרי ישראל הוא נושא שלא ירד מהפרק, מפני שאם אי-אפשר לסמוך על המערכת — וכנראה אי-אפשר לסמוך על המערכת — צריך ללכת בדרך שלהלן בה מדינות מתוקנות בעולם, והקימו איגוד מקצועי של שוטרים, וכרבות מהן הדבר לא רק שלא פגע ברמת התפקוד של המשטרה, אלא תרם להעלאת הרמה. אבל לחילופין — ואני מבין שאולי אצלנו המערכת, מסיבות אלה או אלה, עדיין אינה בשלה לקבל את הרעיון הזה — דרושה חקיקה בנושא ההצמדה, שתחייב באופן מיידי ולא תיתן אופציה פתוחה לפקיד זה או זה ותאפשר לשר האוצר עצמו לעשות "תרגילים" שרירותיים. ואם הדברים האלה אמורים בשוטרים, הם אמורים על אחת כמה וכמה בסוהרים. שמצבם קשה עוד יותר.

השכר הוא רק גורם אחד בהרגשתם ובדימוים העצמי של השוטרים. יש גם תנאי שירות, שהם פרשה לא פשוטה לגבי אדם שמשרת במשטרה, ומי שהולך לשרת במשטרה יודע את זה. אני רוצה לשאול את השר שתי שאלות: אנחנו יודעים מה קרה בנושא השכר, אבל מה קרה בנושא המועצה לרווחת השוטר? באיזו מידה היא מתפקדת? איך רואים היום את ייעודיה, ומה הפירות של עבודתה עד כה? השאלה השנייה: מהו לקח עבודת האומבוסדמן הפנימי במשטרה? האם הוא מילא את הציפיות שתלו בו? פעולה יעילה של האומבוסדמן היא אחת הערכות לכך, שהאווירה בתוך המשטרה תקודם ותשופר.

אני חייב לחזק את הדברים של עמיתו זיאק אמיר, ובוה אסיים. שמעתי ליצורנה על משטרת מונטריאול, יכול להיות שזוהי משטרה יוצאת מן הכלל, אם כי אומרים לי שיש דומות לה בכמה מקומות אחרים בעולם. במשטרת מונטריאול יש דימוי עצמי גבוה מאוד לשוטרים. חלק גדול מן השוטרים, לא הקציניים, הם בעלי השכלה גבוהה, ויש תור, ובו גם בעלי השכלה גבוהה, להתקבל למשטרה, מפני שהסטטוס החברתי של השוטרים גבוה מאוד. הדבר הזה הושג על-ידי פעולה שיטתית; לא רק — ואף לא בעיקר — על-ידי שכר. אבל, כמונטריאול יש איגוד מקצועי רציני מאוד של שוטרים, איגוד אחראי מאוד, יעיל מאוד, והדבר משפיע גם על יעילות המשטרה וגם על הנושא שהעסיק אותנו, כאמור: יחסם הנאות של שוטרים וקצינים. לאזרחים.

חברי הכנסת, אם אנחנו רוצים לקדם את הנושא של עבודת המשטרה, אסור לנו לטייח את הכעיות, חובה על הכנסת לעמוד על המשמר, שמה שהובטח לשוטרים יקויים, ותנאי הפעולה של המשטרה, בכל המובנים, ישופרו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור כאותו נושא, לחבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, וכבדי חברי הכנסת, אנו אמורים לדון בשלוש שאלות אלו בשאלה שעמיתו הנכבדים הציגו קודם — האם להקים איגוד מקצועי לשוטרים או לא. מותר לי, על אף ההזדהות שלי — — —

שר המשטרה ח' ברילב:

אני מבקש שלא לתאר את השוטרים כמסכנים, כטמבלים, כפי שרואים אותם בתשדירי השירות. זוהי חבורה מצוינת. יש כעיות שיש לטפל בהן, אבל לא בכך שכל פעם נגיד: צריך לטפל, אבל אתם אינכם שווים.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מצטער מאוד, אבל אתה לא שמעת ממני את המלה מסכנים, לא שמעת ממני את המלה טמבלים. אני חושב שזה סגנון ריבוח פסול, ואני מתפלא על ההתפרצות שלך.

שר המשטרה ח' ברילב:

זו לא התפרצות.

יאיר צבן (מפ"ם):

כך לא מקובל, אדוני שר המשטרה. יש לך זכות להשיב לי.

אני עומד על מה שאמרתי, מפני שאותה החלטה של ביצועה אנחנו נאבקים היום — כיצד היא הושגה, אדוני שר המשטרה? בדברי נועם? בוועדות סגורות? בפנייה אל ההגיון? בפנייה אל השכל? רק עשוריות הביאו להחלטה הזאת. אתה מטיף לי מוסר איך לדבר? לאחר שהיה כל מה שהיה והתקבלה החלטה והיא עמדה בכיקורת של ועדת הפנים של הכנסת, שאותה ציטט כאן חבר הכנסת זיאק אמיר, ואני עוד אחזור על כך, עוד עוקפים ומתחכמים ויש אווירה כזאת. מה חושב שוטר? כיוון שאני חושב שלם אל טמבלים, והם קוראים את תמונת ההתייחסות אליהם, צריך לתקן את הדברים, צריך לטפל בהם באומץ. הרי אתה יכול להציג כך את הדברים על כל ציבור שאנו דנים בענייניו, שזו הסתה ודמגוגיה.

שכר הקצינים הוצמד לשכר המשרתים בצה"ל ב-1964. החלטה עקרונית על הצמדת שכר השוטרים היתה ב-1977, והחלטה תורשה אחר כך, בצירוף המפורט יותר עם ועדת מעקב, בינואר 1979. אני רוצה לומר, שהאופן שבו פעלה ועדת המעקב — הזכירו את זה גם חבר הכנסת וירשובסקי וגם חבר הכנסת זיאק אמיר — הוא אופן פעולה שעורריתי. ואמר מבקר המדינה בניין זה דברים בוודים: ועדת המעקב לא מילאה את שליחותה. אני לא אתוכח עם פסק-הדין. יכול להיות, שמבחינה משפטית גרידא, מבחינת האות היבשה, פסק-הדין צודק. אבל, יש אספקט ציבורי מוסרי, כי אחת משתיים, ב-1982, כאשר מ"ו באפריל החליטו שכן משלמים את התוספות החדשות — משמע שהתוספות האלה מגיעות לשוטרים. אם הן מגיעות לשוטרים, בתוקף מה הן מגיעות לשוטרים? — בתוקף ההחלטה מינואר 1979. אבל, בתוקף ההחלטה מינואר 1979 דובר על הצמדה לא בריחוי. לא החלט על פרק זמן שצריך לעבור — חצי שנה, שנה, שנתיים, שלוש שנים. זמן אינו מושג מורכב. אומרים לנו, שההצמדה היא דבר מורכב, ואני מאמין שהיא דבר מורכב — איך להתאים תוספת ספציפית שניתנת בצבא לתוספת מקבילה במשטרה. איני אומר שזה דבר קל, אבל זו היתה ההחלטה שהחליטו. זמן אינו דבר מורכב. התאריך שבו התקבלה ההחלטה לגבי הצבא הוא תאריך ברור, ומבחינה מוסרית-ציבורית אי-אפשר להחזיק את המקל בשני קצותיו. הבטיעה צודקת — תיתן אותה מרגע שניתנה בצה"ל; אינה צודקת — אל תיתן אותה גם באיתור של שנתיים. וכאן יש השאלה של אמירות המערכת. לא ייתכן, שבעניין הזה, כמו בעניינים אחרים — לא תמיד זה על דעת שר האוצר, אבל הוא האחראי — האוצר יעשה "תרגילי סתבת", כדי להרוויח עוד איזה נחם. ממה? — מזכויות שהוכרו. לא מזכויות שמישהו תובע לעתיד לבוא; מזכויות שכבר הוכרו והוכטחו, שניתנה להן התחייבות ממשלתית ותמיכה פרלמנטרית.

יש לזכור שכמועדים ובעתים שכל עם ישראל חוגג, השוטר מתייצב על משמרתו כדי לאפשר לעם לחגוג. בימים ובמועדים שכל עם ישראל נח, אנשי המשטרה ופיקוד המשטרה דואגים לכך שיישמרו הביטחון, והסדר הפנימי. הדברים לא נעשים מאליהם. השוטרים עומדים בכל תנאי מזג אוויר, בכל עומס פיסי קשה. אני חייב להודות שבשנים האחרונות ממלאה משטרת ישראל את ייעודה וחפקידיה בצורה מכובדת ביותר. אנו עדים גם להמשך השכלול ושיפור התפקוד.

לאור המצב הזה ולאור התרומה של משטרת ישראל ושוטריה, ולנוכח העולל שנעשה לשוטרים עליידי איי־קיום החלטת הממשלה, אני מציע כי מליאת הכנסת חרון בעניין, במגמה להביא לידי חקיקה מיוחדת שתגן על שכר השוטרים במשטרת ישראל.

היורד א' נחמיאס:
תודה לחבר הכנסת דוד מגן. אני מזמין את שר המשטרה להשיב על ההצעה לסדר-היום ועל דברי ארבעת חברי הכנסת. אדוני השר, בבקשה.

שר המשטרה ח' ברליב:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסכים לדברי חבר הכנסת צבן שאין לטייח. אבל, אני גם סבור שבאותה מידה איי־אפשר לדבר על נושא הנוגע למשטרה ובהודמנות חגיגית זו להזכיר כמה היא מסכנה, כמה אנשים חרוצים, כמה המורל נמוך. לטייח — לא, להגנים — גם כן לא.

היום אני יכול להגיד לחבר הכנסת צבן ולחברי כנסת אחרים, שאני מכיר את המשטרה לא פחות טוב מכל אדם אחר. נפגשתי עם מאות ואולי אלפי שוטרים לשירות אישיות, החל משוראים וכלה כרבי־ניצב. אני יודע מה קורה. אני יכול לדווח לכם שיש המון בעיות, יותר משאתם חושבים, אבל יש גם לא מעט אנשים בכל הדרגות הגאים בשירותם במשטרה ורואים בו ייעוד לחייהם. גם זאת החל בשוראים שאתם דיברתי אתמול־שלוש בבית־ספר של שירות בתי־הסוהר ועד לקצינים בכירים ביותר. איננו אומר שאין מה לעשות, יש הרבה מה לעשות, ושוב — יותר משזה נדמה למי שאיננו יושב בפנים. אבל לבוא ולדבר על שכר השוטרים ובחודמנות זו להדריק להם עוד כל מיני תוויות, בעיני זו לא שיטה.

עם זאת, אני מבקש על ההצעות שעלו כאן, כי הן נוגעות באמת לאחד הנושאים שמן הדין כי הכנסת תיתן עליהם את דעתה ומן הדין שנמצא את הפתרונות. הנושא הזה, ראוי היה לכולנו שלא יעלה כאן.

השוואת השכר של שוטרים לשכר משרתי הקבע בצה"ל עברה דרך תחתים ארוכה עד אשר לאחר צירי לידה ממושכים אישרה הממשלה בהחלטת מחדש ינואר 1979, ואני מצטט: "תישמר ההשוואה בין שכר השוטרים לבין השכר בצה"ל". לכאורה, בכך באה הבעיה על פתונה הרצוי. אבל, כפי שאנו יודעים, לא כך היו פני הדברים. מאז מניתי לחפקידי, ובמיוחד בשבוע האחרון, לאור שפורסם פסק־הדין של בית־הדין האזורי לעבודה בעניין שכר השוטרים, קראתי מסמכים משפטיים ואחרים רבים ומגוונים, עיינתי בטבלאות שכר ובהחלטות כאלה וכאלה, לצערי, ראיתי שחרף כל הדוקומנטים החשובים האלה, הבעיה איננה מוסדרת.

אני כחנתי את המצב לאור שני נתוני יסוד: האחד, החלטת הממשלה להשוות את שכר השוטרים והסוהרים לשכר אנשי צבא הקבע, והשני — הרצאת החלטתו זו מן הכוח אל הפועל. התוצאה היא, רבותי חברי הכנסת, שהחלטה זו לא יושמה במלואה, לא כרוחה ואף לא כלשונוה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
מה זה "הצננו"? הזכרנו את זה.
דוד מגן (הליכוד):
ההצעה הזאת נשמעה. אני גם שמח לשמוע את ההערה. אם מותר לי, על אף ההזדהות שלי עם עמתי ועם הנושא מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
רק שניים אמרו זאת.
דוד מגן (הליכוד):
לשניים אלה התייחסתי.

אנו חייבים להתרכז בפתרון הבעיה — שכר שוטרי משטרת ישראל — בצורה ריאלית ובצורה רצינית. שלוש שאלות נובעות מתוך הניסיון הרב שהכנסת צברה בעניין הן: א. מה ערכן של החלטות הממשלה? ב. מה שורין של המלצות ועדות הכנסת? וכאן אני רוצה לרמוז לשר המשטרה: אני מקווה שסיכומו של הטיפול לא יהיה העברת הנושא לוועדה מועדונית הכנסת, כדי ששוב תגיש המלצות. והשאלה השלישית שאנחנו צריכים להתייחס אליה: כיצד אנו מתמודדים עם פסק־הדין של בית־הדין האזורי לעבודה כהל־אכ"ב, הסותר את החלטת הממשלה? החלטה נחרצת בנושא זה ניתנה בדיוק לפני שש שנים, בינואר 1979 — וכשאני אומר "סותר", כוונתי: שטר לא כאורה.

לא אוכל שלא להזכיר בנושמה אחת את האיתות שנתן בית־הדין, ולדעתי נתן אותו לכנסת הנכבדה. אקרא לפניכם רק קטע קטן מפסק־הדין, שבו נאמר, ואני מצטט: "אנו ממליצים שכמסגרת הדין בהמלצות האחרות של בית־הדין, ידונו גם בשאלות חיקון איי־הצדק שנגרם לשוטרים".

כדי לתקן את איי־הצדק שנגרם לשוטרים, על אף ההתמודדות הנמשכת למעלה מ־20 שנה עם מוסדות השלטון, הממשלה, ומ־1974 בוועדות שהזכיר חבר הכנסת ז'אק אמיר — אנו צריכים לחפש את הדרך כיצד אנו בכנסת יכולים לתרום את חלקנו להביא לשכר הולם לאנשי משטרת ישראל.

אנו יודעים שהם פועלים כתנאים קשים, שלא כמסגרת שעות מוגבלות. שוטר הוא שוטר 24 שעות ביממה. נוח לי להזכיר עכשיו את עברו של שר המשטרה כרמטכ"ל, הוא יודע כוודא מה מתרחש במשטרת ישראל, הוא יודע שההבדל בין תנאי עבודה של אנשי צבא הקבע בצה"ל לבין תנאי העבודה של שוטרי משטרת ישראל למעשה אינו קיים. אין צורך שאנתח כאן גם את הנושא של כוחות משמר הגבול, הסוהרים ואנשי המשמר האזרחי. בסך הכול זכרייה כוללת, זה העניין.

הכנסת חייבת להביע את זעמה ומחאתה על התגובות, המעשים והדברים שנעצו משרד האוצר הציגו בפני אותו בית־דין אזורי לעבודה, כאשר נתנו המונה מעוותת והביאו למעשה כלתי־נסבל, שבו הממשלה סותרת את החלטותיה שלה ובית־הדין מנסה לחפש את הבסיס המשפטי ואינו מוצא אותו.

הזכרתי את החלטת הממשלה וגם את השאלה של ערכה. אני חושב שהפתרון שהכנסת צריכה למצוא כדי להגן על זכויות אנשי החוק הוא חוק למען אנשי החוק. אני חושב שהיחזמה צריכה לבוא ממשרד המשטרה, מהממשלה, כדי לקצר את התהליך ולהביא לשוויון זכויות בין אנשי משטרת ישראל לבין אנשי צה"ל מוקדם ככל האפשר. אם לא נעגן זכויות אלה במסגרת חוק, אני חושש שהתופעות של המורל הירוד שהיו לפני כמה שנים, התימיה והמשרבים במשפחות השוטרים, כל אלה עלולים לחזור על עצמם.

יעשו עבודה זאת. אינני חושב שזה הפתרון. אנחנו צריכים לקבל את הנתונים האלה מהגופים האחראים לכך.

אני מקווה, כי הכוונות הטובות יתורגמו למעשים. מכוונות כלבד לא ניוושע. ועדת המעקב מורכבת מנציג אחד של משרד המשטרה ומשני נציגי משרד האוצר. מכאן שבאופן מעשי — והדבר אף נקבע כממצא בפסק-הדין — ההכרעה בדבר שינוי שכר השוטרים היא בידי האוצר. שר המשטרה אינו רשאי לקבוע את שכר השוטרים. הוא, כמובן, רשאי להמליץ ולעמוד על כך, ואני מתכוון לעמוד על כך.

אני גם סמוך וכטוח, כי חברי הכנסת מצדם יטו שכם ולא ישקטו על שמריהם עד אשר תבוצענה אותן המלצות, מפניהן לימוש החלטת המשלה הלכה למעשה. חלילה לנו מלשבת בחיבוק ידיים ולהמתין שהרדישה למוש השוואת השכר תגיע מהשוטרים, כאמצעות נשותיהם, בבית-הדין לעבודה, כאמצעות גמלאי המשטרה או כאמצעות כינון איגוד מקצועי של השוטרים. אגב, דבר זה נדון בכנסת ונראה. אינני חושב שבאחת מן הדרכים הללו תבוא הישועה. אני חושב שהמשלה, אני כשר המשטרה והכנסת המפקחת על המשלה, הם המוסדות שעריכים לדאוג לשלוטרי ישראל ולסוהרי ישראל, בדיוק כמו לחיילי ישראל, תהיה משכורת ראויה, בלי התחכמויות ובלי קיפוחים.

לכן, אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהכנסת תקיים דיון, חשבתי שיועדה משותפת לוועדת הפנים ולוועדת הכספים

— — —
היו"ר א' נחמיאס:

אתה אומר שהכנסת תקיים דיון או שאתה מציע להעביר את הנושא לוועדה?

שר המשטרה ח' בר-לב:
קודם כול, גם הוועדה היא חלק מהכנסת. אני מציע

שהכנסת תתייחס לנושא —

היו"ר א' נחמיאס:

כאחת הוועדות?

שר המשטרה ח' בר-לב:

— — — והדיון יתקיים בוועדה — אני מציע שזו תהיה ועדה משותפת לוועדת הפנים ולוועדת הכספים. שם ישמעו את ועדת המעקב, ישמעו את האוצר, ישמעו את המשטרה ויגיעו לידי מסקנה. לא אתנגד לדיון כללי, אבל דיון כזה, שבו אפשר לשמוע את הצדדים ותוך כדי כך גם להנחות אותם — אני חושב שהוא יותר אפקטיבי.

היו"ר א' נחמיאס:

אבל, כבוד השר צריך לומר לי מה הוא מציע: דיון כמליאה או העברת הנושא לוועדה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

לכן, אני מציע כי הדיון יתקיים בוועדה, ואני מציע ועדה משותפת של כספים ופנים, אבל זה פחות עקרוני.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לשר המשטרה.

דוד מגן (הליכוד):

שאלה, ברשות היושב-ראש.

היו"ר א' נחמיאס:

השר כבר ירד. לו היית מבקש זאת לפני כן, הייתי נענה ברצון. אתה חבר הכנסת וירושובסקי מסכים שהדיון יועבר לוועדה?

כאן אנו נדרשים לכמה עובדות רקע, אשר בחלקן כבר הזכירו כדברי החברים יומי הדיון. בשנת 1979 הסתיימה עבודת מטה ממושכת שנעשתה במשטרה להחאים את שיטת השכר המשטרית לזאת הצבאית, על-ידי התאמת סיווג מקצועות המשטרה, וכשינויים המחויבים לסיווג המקצועות הצבאיים. לאחר שהסתיימה עבודת הכנה זו, נתקבלה החלטת המשלה שאותה הזכרתי. מנקודה זו ואילך נוצרה הציפייה הלגיטימית בקרב שוטרי החיל וקצינו, כי הנה הכנסתם מושרית לזאת של חיילי צבא הקבע וקצינו ושני הסקטורים נמצאים בסדרה אחת, שהרי שניהם אמורים על ביטחון המדינה, ועבודתם, חרף ההבדלים, דומה בכמה נתוני יסוד משמעותיים.

המשטרה, כמו הצבא, אינה מיוצגת על-ידי ועד עובדים אשר יריב את ריבה, ובאומרי "משטרה" אני כולל בכך גם את שירות תביה-הסוהר. אלה הם גופים היררכיים, פיקודיים, ששכרם נקבע למעשה על-ידי הדרג המדיני. תנאי השכר אינם נקבעים בהסכם קיבוצי או בחוזה אינדיבידואלי, אלא בצורה חר-צדדית על-ידי המעביד, ובענייננו — על-דעת המשלה.

ואומנם, השוואת שכר השוטרים לשכר בצבא מבטיחה, כי הדרג המדיני ייתן את דעתו ויקפיד על הבטחת הכנסתו הסבירה של הציבור הנדון. המשטרה כשלעצמה היא גוף קטן יחסית, ושילובה במערכת השכר של הצבא, שהוא גוף גדול בהרבה, גם מבטיח שוויוניות וחשומת לב נאותה לעניינה.

אלה הדברים במישור התיאורטי, אך במישור הפרקטי נתגלו קשיים רבים, רובם ככולם מיותרים לגמרי. עיקרם נבע מכך, שרודע אחת של המינהל הציבורי לא תיאמה את פעולתה ולא עדכנה את רעוה בדבר שינויי השכר שהונהגו בצבא.

מכאן הגענו לתוצאה, שבית-הדין מוצא לגכון, בסעיף אופרטיבי של פסק-דינו, לומר עליה את הדברים האלה: "בהתחשב כחומר שפיקוד המשטרה העביר לשוטרים, התבטאויות שר המשטרה דאז על השוואת שכר השוטרים ואיחורים בביצוע החלטת המשלה, אנו ממליצים — — — כי ידונו גם בשאלת תיקון אי-הצדק שנגרם לשוטרים".

בכל הנוגע לתחלואי העבר, אדוני היושב-ראש, הטלתי על מנכ"ל משרד, המשמש יושב-ראש ועדת המעקב, להיכנס לעובי הקורה הזאת ולפעול למען תיקון העיוותים שנגרמו בעבר. בכל הנוגע לעתיד, הרי עיקרון השוואה של שכר השוטרים והסוהרים לשכר משרתי צבא הקבע מקובל על המשלה. שר האוצר ואנוכי ננחה את ועדת המעקב לקיים עיקרון זה, בהתאמות המתחייבות מהתפקידים הייעודיים השונים כאן וכאן — טיים בצבא ובלש במשטרה. אעמוד על כך, שוועדת המעקב תקבל ממשרד האוצר והביטחון מידע עדכני ושוטף בכל הנוגע לשינויי השכר בצבא. אני דוחה בשתי ידי את הפרופוזיציה, שלפיה אמורים בלשי המשטרה להשיג אינפורמציה זו. לא זה תפקידם.

מרדכי וירושובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אמרתי זאת כבריחה.

שר המשטרה ח' בר-לב:

לא, לא, אינני מתכוון אליך, כי אתה לא אמרת: בלשים. אתה הצעת שהיחידה של זיגל תנסוק בזה.

מרדכי וירושובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

לא, לא, אני צחקתי.

שר המשטרה ח' בר-לב:

אבל כפסק-הדין, בדרך ההלצה, מומלץ שכלשי המשטרה

מדרכי וירשובסקי (שינוי— מפלגת המרכז):
אני מסכים.

היו"ר א' נחמיאס:

האם חבר הכנסת ז'אק אמיר מסכים?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני מסכים להעברה לוועדה משותפת פנים-כספים.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת ז'איר צבן מסכים?

ז'איר צבן (מפ"ם):

מסכים לוועדה משותפת.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת דוד מגן מסכים?

דוד מגן (הליכוד):

לפני שאתן את הסכמתי, יורשה לי לשאול את אדוני השר:

אם אני מביין נכון שוועדת המעקב מוסמכת לכך — יש הסכמה

לגבי תשלומים רטרואקטיביים?

שר המשטרה ח' כר-לב:
נתייחס לעניין וננסה למצוא לו פתרון.

היו"ר א' נחמיאס:

לא, לא, אני מבקש.

דוד מגן (הליכוד):

גם אני מסכים להצעה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, בפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא

לדיון בוועדה. מי להצעה זו, ירים ידו. היש מתנגדים? — אין.

ה' צ' ב' ע' ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה

משותפת של ועדת הפנים ואיכות הסביבה

ושל ועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

ההצעה תועבר לוועדה משותפת של ועדת הפנים ושל

ועדת הכספים.

הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19:44.